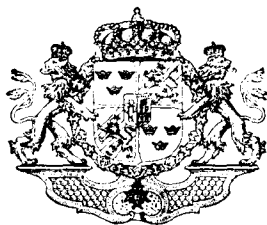

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1911

AF

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1913

[123318]

INLEDNING

TILL

**Sinnessjukvården i riket / Kungl. Medicinalstyrelsen. –
Stockholm, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1911-1939.**

**1911-1939 med innehållsförteckning på franska. - 1914-1920
med fransk parallelltitel: Soins médicales aux aliénés en Suède,
1921-1939: Soins médicaux aux aliénés en Suède.**

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... –
Stockholm : Norstedt, 1862-1910.

Täckningsår: 1861-1910.

Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Efterföljare:

Ingår fr.o.m. 1940 i:

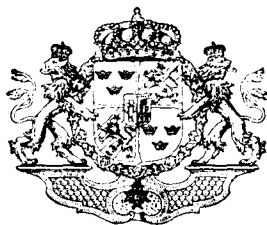
Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. -
(Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

Sinnessjukvården i riket. År 1911. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1911

AF

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1913

[123318]

Innehållsförteckning.

Underdånig berättelse (sid. 1—30).

I. Af Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid. 3.
II. Anstalter för sinnessjuka	» 5.
a) Statens hospital och asylter	» 5.
1. Byggnader	» 6.
2. Utrymme	» 9.
3. Mathållning och utspisning	» 12.
4. Tjänstemän och betjäning	» 13.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser	» 14.
6. Religionsöfningar och föreläsningar	» 16.
7. Sjukvård	» 18.
b) Landstingens och vissa städers upptagningsanstalter	» 24.
c) Enskilda anstalter	» 26.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket	» 28.
Skyddsföreningen för sinnessjuka	» 29.

Bilagor.

I. Tabeller.

Tab. 1. Sammanställning af uppgifterna från offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka angående intagna och aförda samt den 31 December befintliga patienter	sid. 31.
» 2. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna	» 32.
» 3. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder	» 33.
» 4. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall	» 33.
» 5. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott	» 34.
» 6. Öfversikt öfver de orsaker, under hvilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hafva uppkommit hos under året intagna	» 35.
» 7. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke	» 36.
» 8. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna med fördelning efter hemort	» 37.
» 9. Öfversikt öfver tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna	» 37.
» 10. Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade	» 38.

IV

Tab. 11.	Öfversikt öfver dödsorsaker bland de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka aflidna	sid. 39.
› 12.	Öfversikt öfver tillfälliga sjukdomar bland de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka vårdade	› 40.
› 13.	Kriminalpatienter å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka	› 41.
	A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.	
	B. Å samtliga anstalter under året intagna och afförda.	
› 14.	Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna och aflidna, af dementia paralytica lidande	› 42.
› 15.	Sammanställning af uppgifter från offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka angående antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden	› 43.
› 16.	Öfversikt öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning	› 44.
› 17.	Sammandrag af redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel	› 45.
› 18.	Inkomster för hospitals underhåll	› 46.
› 19.	Utgifter för hospitals underhåll	› 46.
› 20.	Sammandrag af kyrkoherdarnes och hälsovårdsnämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket	› 48.
II.	<i>Öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse öfver sin verksamhet under år 1911 . . . . .</i>	› 50.

Table des matières.

A. Rapport au Roi (pages 1—30).

I.	Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète,	page 3.
II.	Etablissements d'aliénés	» 5.
	a) Hôpitaux et Asyles de l'Etat	» 5.
	1. Edifices	» 6.
	2. Espace	» 9.
	3. Nourriture	» 12.
	4. Employés et service inférieur	» 13.
	5. Occupation et récréation des malades	» 14.
	6. Exercices religieux et enseignement	» 16.
	7. Soins aux malades	» 18.
	b) Etablissements de refuge des Conseils provinciaux ou de quelques villes	» 24.
	c) Etablissements privés	» 26.
III.	Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	» 28.
	La Société protectrice des aliénés	» 29.

B. Annexes.

I. Tableaux.

Tabl. 1.	Résumé des données des hôpitaux d'aliénés publics indépendents sur les malades admis, renvoyés et restants le 31 décembre	page 31.
	<i>Col. 1.</i> Hôpitaux, asyles ou refuges d'aliénés. <i>Col. 2.</i> Malades admis, les transferts des autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat non compris. <i>Col. 3.</i> Malades admis, non soignés à d'autres hôpitaux d'aliénés publics indépendents. <i>Col. 4.</i> Transferts des autres hôpitaux d'aliénés publics indépendents. <i>Col. 5—10.</i> Renvoyés: <i>Col. 5.</i> guéris; <i>Col. 6.</i> état amélioré; <i>Col. 7.</i> non guéris; <i>Col. 8.</i> à d'autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat; <i>Col. 9.</i> décédés; <i>Col. 10.</i> non malades à l'admission. <i>Col. 11.</i> Malades restants le 31 déc. <i>Col. 12.</i> Nombre d'expectants le 31 déc. — <i>Alinéa 1.</i> Les transferts des autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat non compris.	
» 2.	Aperçu sur les malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année auxdits hôpitaux, avec répartition d'après les formes de la maladie	» 32.
	<i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2 et 3. <i>Col. 4.</i> Guéris. <i>Col. 5.</i> Décédés. <i>Col. 6.</i> Restants le 31 déc.	
» 3.	Aperçu sur les malades admis, guéris et décédés auxdits hôpitaux, avec répartition d'après le sexe et l'âge	» 33.
	<i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 2, col. 2—5. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total. <i>Col. 15.</i> Totaux. — <i>Alinéa 1.</i> De 15 jusqu'à 20 ans.	
» 4.	Aperçu sur les malades admis auxdits hôpitaux, répartis d'après l'état civil, la durée de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures	» 33.
	<i>Alinéas 4 et 5.</i> Voir Tabl. 1, alinéa 1. et col. 3. resp.	
» 5.	Aperçu sur les malades admis pour la 1 ^{re} fois auxdits hôpitaux, répartis d'après la forme de la maladie et d'après l'âge à l'explosion de celle-ci	» 34.
	<i>Col. 12.</i> Au-dessus de 70 ans. <i>Col. 13—15.</i> Voir Tabl. 3, col. 13—15.	

Tabl. 6. Aperçu sur les causes sous l'influence desquelles la maladie pourrait avoir son origine	page 35.
<i>Col. 1.</i> Causes. <i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2, 3. — Répartition par sexe.	
7. Aperçu sur les malades admis pour la 1 ^{re} fois auxdits hôpitaux, avec répartition d'après position sociale et profession	36.
<i>Col. 1.</i> I. Agriculture, pêche, etc. — II. Industrie et métiers. — III. Commerce et communication. — IV. Fonctions et emplois publics ainsi que lettres. — V. Autres. — VI. Métiers non fixes ou inconnus.	
8. Aperçu sur les malades admis pour la 1 ^{re} fois auxdits hôpitaux, avec répartition d'après le lieu d'origine	37.
<i>Col. 2.</i> Campagne. <i>Col. 3.</i> Villes. <i>Col. 4.</i> Total.	
9. Le pourcentage des guéris parmi les malades admis auxdits hôpitaux pendant les 10 dernières années	37.
<i>Col. 1.</i> Numéro de l'année d'admission. <i>Col. 2.</i> Année. <i>Col. 3.</i> Admis. <i>Col. 4.</i> Dont lors de l'admission à compter comme incurables. <i>Col. 5.</i> Guéris pendant une de ces 10 années. <i>Col. 6.</i> Pourcent de guérisons des admis compris dans la col. 3. <i>Col. 7.</i> Idem, déduction faite de ceux compris dans la col. 4.	
10. Aperçu des malades guéris auxdits hôpitaux	38.
<i>Col. 2—6.</i> Séjour à l'hôpital. <i>Col. 7—13.</i> Durée de la maladie à partir de son début. <i>Col. 14.</i> Total, hommes et femmes. <i>Col. 15.</i> Totaux.	
11. Aperçu des causes de décès des malades admis auxdits hôpitaux	39.
12. Aperçu des maladies occasionnelles parmi les malades soignés auxdits hôpitaux	40.
13. Malades criminels auxdits hôpitaux	41.
A. Nombre de jours d'entretien ainsi que les malades restant à la fin de l'année.	
<i>Col. 2.</i> Jours d'entretien. <i>Col. 3.</i> Moyennes des soignés par jour. <i>Col. 4.</i> Restants le 31 déc. H., F., Total.	
B. Admis et renvoyés dans toutes les institutions pendant l'année.	
<i>Col. 2.</i> Comptés comme fous. <i>Col. 3.</i> Prisonniers aux travaux forcés. <i>Col. 4.</i> Prévenus. <i>Col. 5.</i> Cas d'observation.	
14. Aperçu des malades admis et décédés souffrant de démence paralytique	42.
<i>Col. 1—3.</i> Admis: <i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 7, col. 1. <i>Col. 2.</i> Exerçant un métier. <i>Col. 3.</i> Membres de famille. <i>Col. 4—10.</i> Décédés: <i>Col. 4.</i> Âge lors du décès. <i>Col. 5—10.</i> Durée de maladie à partir de son début. — <i>Admis:</i> Etat civil; lieu de domicile; cause probable de maladie.	
15. Résumé des données desdits hôpitaux sur le nombre des lits, des jours d'entretien, moyenne des malades soignés dans les diverses classes payantes, frais d'entretien et dépenses totales	43.
16. Aperçu sur les employés pour le service hospitalier proprement dit dans ces hôpitaux	44.
17. Relevé du Rapport concernant les sommes affectées au service hospitalier	45.
18. Recettes d'entretien des hôpitaux	46.
19. Dépenses d'entretien des hôpitaux	46.
20. Relevé des rapport du clergé et des Commissions municipales de santé concernant les aliénés et les idiots du Royaume	48.
II. Rapport de l'Inspecteur général du soin des aliénés sur son activité en 1911	50.

Till KONUNGEN.

Medicinalstyrelsen får härmed öfverlämna underdånig berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1911. Till en början lämnar styrelsen en öfversikt öfver de af Kungl. Maj:t och Riksdagen härutinnan beslutade

viktigare åtgärder. Berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asylor, landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Slutligen meddelas en redogörelse öfver antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes dels af tabellariska öfversikter angående sjukvården å anstalter och därmed sammanhängande förhållanden, samt rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, dels af sammandrag öfver 1911 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel äfvensom öfver kyrkoherdarnas uppgifter om sinnessjuka och idioter. De tabellariska öfversikterna angående sjukvården omfatta äfven verksamheten vid vissa större, landsting eller större städer tillhörande upptagningsanstalter, nämligen länsafdelningarna vid rikets hospital, sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulfunda, i Nyköping och i Falkenberg. Slutligen följer öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1911.

I. Af Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.¹

Uti nåd. proposition till 1911 års Riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för om- och tillbyggnad af *Stockholms hospital* bevilja ett anslag af 835,000 kronor. Förslaget innebar, att Stockholms hospital skulle bibehållas såsom sinnessjukanstalt med hufvudsaklig uppgift att vara en för den psykiatriska undervisningen vid Karolinska institutet afsedd klinik samt för sådant ändamål dels om-, dels tillbyggas. Så skulle hospitalet förses med nytt ekonomihus, en gemensam paviljong för första klass sjuka, två tillbyggnader för oroliga sjuka af första klass, två bostadshus för gift sjukvårdspersonal, nytt bostadshus för öfverläkaren samt ny värmeledning, hvarförutom den elektriska kraftstationen skulle utvidgas.

Riksdagen delade till fullo uppfattningen om behöfligheten af den nuvarande psykiatriska kliniken å Konradsberg och hade icke något att erinra mot att hospitalet fortfarande bibehölles. Men med afseende å den synnerligen stora kostnaden för hospitalets utvidgning och då det behof af ökad tillgång på platser för sjuka af första klass, som i denna del af landet föreläge, blefve fullt tillgodosedt genom af Riksdagen ifrågasatt utvidgad byggnadsplan för det nya hospitalet vid Strängnäs, samt ifrågavarande slag af patienter endast i undantagsfall vore af intresse för den psykiatriska undervisningen, ansåg Riksdagen sig icke kunna bifalla den föreslagna utvidgningen. Vidkommande däremot de ifrågasatta byggnaderna i öfrigt anförde Riksdagen, att Riksdagen af utredningen i ärendet funnit framgå behovet af såväl ny ekonomibyggnad och bostad för öfverläkaren, som ock vissa ändringar och förbättringar i anordningarna för värme, vatten och elektrisk kraft m. m. dylikt. Då emellertid de i utredningen lämnade kostnadsberäkningarna icke vore så uppgjorda, att däraf kunde slutas till, i hvilken mån kostnaderna för sistberörda anordningar kunde nedbringas, därest den föreslagna utvidgningen af hospitalet ej komme till stånd, ansåg Riksdagen att, innan anslag för ändringsarbetena beviljades, förnyad utredning i ärendet, för vinnande af upplysning i nämnda afseende, borde verkställas. Härvid borde jämväl förslaget till öfverläkarbostad underkastas ny granskning i syfte att genom vidtagande af förenklingar i största möjliga grad erhålla en önskvärd nedsättning i den nu beräknade mycket höga byggnadskostnaden,

¹ Referent: tf. medicinalrådet Stenbeck.

och borde för ernående af detta mål särskilda, för den nu ifrågavarande bostaden afsedda, ritningar upprättas.

Med anledning af detta Riksdagens beslut anbefalldes Medicinalstyrelsen uti nåd. bref den 22 juni 1911 dels att låta underkasta de uppgjorda ritningarna och kostnadsförslagen till ny ekonomibyggnad samt till vissa ändringar och förbättringar i anordningarna för värme, vatten och elektrisk kraft m. m. vid Stockholms hospital en förnyad granskning, därvid noga skulle tillses, huruvida icke kostnaderna kunna nedbringas med anledning däraf, att den föreslagna utvidgningen af hospitalet ej kommer till stånd, dels ock låta utarbeta nya ritningar och kostnadsförslag till bostadshus för öfverläkaren vid sistberörda hospital samt därvid genom vidtagande af förenklingar i största möjliga grad minska den nu beräknade kostnaden för samma byggnad.

Den sålunda anbefallda utredningen har under årets senare del verkställts och uti und. skrifvelse den 27 november 1911 till Kungl. Maj:t öfverlämnats.

Kungl. Maj:t har vidare, föreslagit Riksdagen att besluta, att en statens anstalt för sinnessjuka och obildbara sinnesslöa skulle uppföras å biskopsbostället Sundby nr: 1 och 2 invid *Strängnäs*. Nämnda, biskopen i Strängnäs på lön anslagna, boställe är beläget å Tosterön midt emot staden Strängnäs; arealen utgör 205·7 hektar.

Uti skrifvelse den 27 maj 1911 har Riksdagen anfört, att Riksdagen funnit den för hospitalet föreslagna platsen synnerligen lämplig. Däremot hade Riksdagen icke kunnat bifalla förslaget att i sammanhang med det nya hospitalet bereda plats för obildbara sinnesslöa, utan hölle Riksdagen före, att en utredning borde verkställas i fråga om ej mindre det inom landet befintliga antalet för omgifningen vådliga eller synnerligen störande idioter än äfven sättet för beredande åt dem af nödig vård, vare sig nu detta ansåges lämpligen böra ske inom en centralanstalt eller i flera på spridda platser belägna anstalter, hvarjämte Riksdagen ansåge, att det nya hospitalet icke borde beräknas för ett lägre patientantal än 800, samt att vid anstaltens planläggning särskild uppmärksamhet borde fästas vid behovvet af utrymme för oroliga och eljest svårskötta patienter.

Genom nåd. bref den 22 juni 1911 har Kungl. Maj:t uppdragit åt Medicinalstyrelsen att med biträde där så erfordras af särskilda sakkunniga, dem styrelsen ägde tillkalla, uppgöra och till Kungl. Maj:t afgifva fullständigt, af ritningar och kostnadsberäkningar åtföljdt förslag till en å nämnda boställe förlagd vårdanstalt för sinnessjuka, afsedd för 800 patienter, börande vid anstaltens planläggning särskild uppmärksamhet fästas vid behovvet af utrymme för oroliga och eljest svårskötta patienter.

Medicinalstyrelsen beslöt dels att som särskild sakkunnig tillkalla t. f. öfverläkaren E. Lauritzen, dels att uppdraga åt arkitekt T. Stenberg att uppgöra ritningar och kostnadsberäkningar.

Genom ofvan nämnda nåd. bref har Kungl. Maj:t vidare anbefallt Medicinalstyrelsen att afgifva underdånigt yttrande i anledning af hvad Riksdagen i oförmälda skrifvelse anfört i fråga om verkställande af utredning rörande

det inom riket befintliga antalet för omgifningen *vådliga eller synnerligen störande idioter* äfvensom beredande af nödig vård åt dylika idioter.

Under år 1910 gjorde Medicinalstyrelsen und. framställning om ett anslag å 145,000 kronor för uppförande vid *Uppsala hospital och asyl af ett bostadshus af sten för öfverläkaren, tre bostadshus af trä för betjäning samt ett verkstadshus*. Kungl. Maj:t föreslog Riksdagen att för ändamålet bevilja ett anslag af 135,800 kronor, dock att bostadshuset för öfverläkaren skulle uppföras af trä. Riksdagen beviljade det af Kungl. Maj:t åskade anslaget och uttalade sin uppfattning, att det sålunda beviljade anslaget skulle vara tillräckligt för läkarbostadens uppförande af sten i stället för trä. Uti nåd. bref den 22 juni 1911 anbefalldes Medicinalstyrelsen att låta utarbета fullständiga ritningar till bostadshus af sten för öfverläkaren och därvid noga tillse, huruvida icke kostnaderna utan skada för byggnadens ändamålsenlighet kunna nedbringas samt sedermera underställa de sålunda utarbetade ritningarna Kungl. Maj:ts pröfning.

För inköp af ett befintligt *järnvägsspår å Sätters hospitals område* och för dess förlängning anvisades genom nåd. bref den 22 juni 1911 ett anslag å 19,900 kronor.

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyler.

Till en början meddelas en öfversikt öfver statens hospital och asyler under 10-årsperioden 1902—1911, med afseende på de sjukas omsättning och kostnaden för deras vård.

Öfversikt för 10-årsperioden 1902—1911.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Å r	Intagna (från annan statsanstalt öfverförda ej medtagna)	Intagna å statens anstalter för sinnessjuka, förut ej vårdade	Tillfrisknade	Döda	Den 31 december befintliga patienter	Antal platser vid årens slut	Antal exprekter vid årens slut	Medelval vårdade för dag	Antal kriminalpatienter vid årens slut	Medelkostnaden för hvarje patient för dag, kr.
1902	800	661	260	222	4 993	5 022	1 267	4 971	268	1.31
1903	647	534	175	185	5 058	5 063	1 698	5 030	277	1.32
1904	573	488	179	175	5 049	5 118	1 968	5 045	279	1.33
1905	850	697	192	229	5 332	6 244	2 126	5 119	290	1.46
1906	1 414	1 226	198	264	6 132	6 356	1 848	5 806	339	1.46
1907	1 041	894	236	338	6 406	6 774	2 178	6 302	349	1.49
1908	1 027	878	295	289	6 662	6 794	2 404	6 531	352	1.62
1909	985	837	270	300	6 897	6 822	2 554	6 811	384	1.58
1910	1 094	894	340	289	7 197	6 916	3 039	6 923	390	1.54
1911	1 310	1 099	422	300	7 268	8 522	2 776	7 024	396	1.57

1. Byggnader.

Stockholms hospital. I kvinnoafdelningen n:r 2 har anordnats en öfvervakningssal för lugna sjuka, och har där inredts ett nytt badrum genom sammanslagning af ett förut befintligt snyggningsrum med ett enkelrum; två badkar af fajans hafva där blifvit insatta. — För ekonomibetjäningen har anordnats ett badrum i källaren till stora sjukhuskomplexet.

Uppsala hospital och asyl. Paviljongen inrymmande afdelningarna VI och VII vid hospitalets kvinnoafdelning — gamla cellpaviljongen —, hvilken under år 1910 ombyggdes, togs i början af redovisningsåret i bruk och belades under årets första månader. Den har visat sig väl fylla sitt ändamål att bereda vård åt de oroliga och mest asociala bland kvinnorna. — På hospitalets mansafdelning hafva anordningar för varmvattenberedning blifvit färdiga, hvarjämte samtliga där befintliga badrum och kök försetts med ledningar för varmvatten. — Målningen af fasaderna på hospitalets mansafdelning har fortsatts. — På asylens C-afdelningar hafva erhållits utvidgade badrum genom sammanslagning af förut befintliga badrum med bredvidliggande enkelrum.

Nyköpings hospital. En partiell ombyggnad af östra paviljongen, åsyftande utvidgning af densamma, har under året påbörjats. — I norra paviljongen har ett förutvarande sofrum, hvilket står i förbindelse med daglokaler, omändrats till matsal, hvarigenom daglokalernas utrymme vunnit i tillökning genom möjlighet att mellan måltiderna sprida patienterna i såväl dag- som matrummen. — De båda holmarna i Nyköpingsån hafva försetts med gräsmattor och planteringar; å den ena holmen har vidare ett lusthus uppförts. — Sedan betjäningens i ett af husen vid Sägargatan inrymda s. k. samlingslokal, hvilken aldrig begagnats för sitt afsedda ändamål, slopats, har där inredts en treflig familjebostad för hospitalets gifte skraddare.

Vadstena hospital och asyl. I ångpannehuset vid hospitalets kvinnoafdelning har en utsliten ångpanna ersatts med en ny. — Syslomansbostaden har målats och tapetserats samt försetts med ledningar för elektrisk belysning. — I två invid hvarandra liggande vaksalar å kvinnoafdelningen B III hafva insatts element för elektrisk uppvärmning af lokalerna med automatisk inkoppling och afbrytning af strömmen. Härom anför hospitalets öfverläkare: »Något utförligare omdöme om denna anordning bör för närvarande ej gifvas, då det är meningen, att experimentet skall fortsättas under 2 år. De först uppsatta elementen ha emellertid icke visat sig lämpliga, hvarför element af annan konstruktion blifvit uppsatta.»

Västerviks hospital. Byggnadsarbetena voro vid årets slut anmälda färdiga till afsyning, och afsyning af samtliga entreprenader verkställdes i början af år 1912.

Visby hospital. Dispositionen af hospitalets olika byggnader har ändrats, i det att den nya hospitalsbyggnaden (gamla lasarettbyggnaden) tagits i anspråk uteslutande för kvinnor, under det att 21 män förlagts i den gamla hospitalsbyggnaden. För detta ändamål verkställdes i den sistnämnda byggnaden

en del mindre ändringsarbeten; så anordnades en öfvervakningssal i f. d. direktionens rum, lägenheter för bad och klosett bereddes i bredvidliggande rum; diverse ändringar af dörrar och fönster vidtogos, varmvatten inleddes från tvättstugan, en vattencistern uppsattes och elektrisk belysning anordnades. Nämnda ändringsarbeten hunno ej fullt afslutas under redovisningsåret.

Lunds hospital och asyl. Hospitalet. Afdelningen för oroliga kvinnor i pav. C har till- och ombyggt för att erhålla lämpligare lägenheter för badsamt dagrum. — Båda A-paviljongerna hafva försetts med centraluppvärmning medels lågtrycksånga. — Den nya tvätthusbyggnaden har under året blifvit fullt färdig och tagits i bruk. — Plåttaken å samtliga byggnader äro reparerade.

Asylen. Golfven i två matsalar hafva belagts med s. k. viktoriaplattor. — Ett badrum med tre badkar har anordnats i mansafdelningens öfvervakning i B II. — I några af sjukrummen hafva golfven belagts med linoleummattor. — Hospitalets och asylens varmvattenledningar hafva förenats. — En vattencistern har uppsatts i asylens ångpannehus.

Göteborgs hospital. Ett nytt vagnshus har uppförts vid stallbyggnaden. — Obduktionshuset har försetts med ledningar för vatten och aflopp. — Planeringsarbetena invid de under senare åren tillkomna byggnaderna hafva fortsatts. — Det gamla förbrukade accumulatorbatteriet har utbytt mot ett nytt och större sådant. — Två badrum å mansafdelningen nr 1, hvilka erbjödo utrymme för endast ett badkar i hvardera rummet, hafva genom borttagande af väggen till angränsande enkelrum förstörats, så att plats nu finnes för 4 kar.

Vänersborgs hospital och asyl. Påbyggnad af stora matsalspaviljongen å kvinnosidan, hvarigenom paviljongen i sin helhet får en fullt utbyggd öfre våning, har under året påbörjats. Härigenom erhålles en stor ny arbetssal, bostad för arbetsförestånderskan samt lokaler för kvinnliga betjäningens samlingsrum, bestående af ett stort och ett mindre rum jämte diskkök med kokspisel. — Ett klocktorn har uppförts å administrationsbyggnaden. — Den för paviljong 3 gemensamma promenadgården har försetts med nytt soltält, af samma storlek som det förut befintliga. — I hvardera könssidans paviljonger för oroliga (afd. 5 och 10) har ett sofrum omändrats till badrum. — Ett kallbadhus har uppförts och visat sig rymligt och i öfrigt ändamålsenligt. — Tvenne bostadshus för ekonomibetjäning, hvardera med familjebostad om ett rum och kök å nedre botten och ett vindsrum för två personer, äro under byggnad. Arbetet utföres genom anstaltens handverkare. Ritning har uppgjorts af arkitekten T. Stenberg. Bostäderna synas blifva synnerligen hemtrefliga. — Vedskjulet har tillbyggt med tvenne flyglar, hvarigenom ett rymligt U-formigt skjul erhållits med god arbetsplats, som tillika är lätt att öfverse. Härigenom har lämplig sysselsättning kunnat anordnas för utearbetslagen under vintereftermiddagarna efter mörkrets inbrott. — Det planerade svagdricksbryggeriet har under året påbörjats. — Svinstallet har fullbordats och tagits i bruk; det har tillvunnit sig fackmäns synnerliga erkännande. — Den nya parkanläggningen har påbörjats medelst anläggande af en stor sportplan med angränsande planteringar; i närheten har pryddlig täckt dansbana uppförts.

Kristinehamns hospital. Ett bostadshus för rättaren samt ett nytt obduktionshus hafva uppförts. — Den sedan många år afhandlade frågan om tillbyggnad af svinhuset har under året blifvit slutförd och tillbyggnaden verkställd, hvarjämte hela svinhuset försetts med värmeledning; svinhuset lämnar numera plats för ungefär 100 svin förutom smågrisar. — Stora köket har tillökats med en förstuga på nordöstra sidan för upptagande af tomma mathämtningskärl. — Till afdelning XI för kvinnor har anordnats en promenadgård med lågt staket, hvarjämte en mindre liggveranda uppförts. — Direkta utgångar från afdelningarna II och XI till afdelningarna tillhörande promenadgårdar hafva upptagits.

Säters hospital. Samtliga byggnadsarbeten blefvo under redovisningsåret afslutade, så att hospitalet vid årets slut stod färdigt att mottaga sjuka.

Härnösands hospital. Å utbyggnaderna å afdelningen V hafva upptagits dörrar för direkt uttagning af klosettkärlden; dessa måste förut forslas genom öfvervakningssalarna, hvilket ofta framkallade uppträden. — Soltält hafva uppförts å promenadgårdarna för oroliga patienter; soltälten hafva försetts med fönster för att bereda de sjuka möjlighet att se ut öfver området. — I nya ekonomihuset hafva två lägenheter inredts till badrum för ekonomibetjäningen och till tvättstuga för inom anstalten boende familjer.

Piteå hospital och asyl. Å D-afdelningarna för såväl män som kvinnor hafva anordnats öfvervakningsafdelningar, bestående af två sammanhängande salar med 7 sängar i hvarje, två enkelrum och ett badrum med plats för 4 badkar; i en af de större salarna hafva insatts vattenklosett och tvättställ. — Till dagrummen å afdelningarna B och C hafva upptagits nya utgångar till promenadgårdarna, och de forna förstugorna apterats till klosettrum eller kök. — Maskinrummet har utvidgats genom uppförande af särskildt trapphus och maskinrummets sammanslagning med bredvidliggande lägenheter. — Maskinverkstaden är omändrad till accumulatorrum och ny maskinverkstad har inredts under köket. — Hospitalet har försetts med accumulatorverk.

Angående de kostnader för underhåll och förbättringar af byggnader och gårdar, hvilka bestridts af respektive direktions, hänvisas till n:r 18 bland bifogade tabeller.

Medicinalstyrelsen har under år 1911 afslutat nedanstående kontrakt om nyanläggningar och väsentligare reparationer vid statens hospital. Med:

	Kronor
1) Luth och Roséns elektriska aktiebolag, Stockholm, ang. uppförande af ett accumulatorverk vid Piteå hospital och asyl	14 320: —
2) Axel Sjögren & Co., Stockholm, ang. anläggning af värmeledning i öfverläkarens bostadshus vid Piteå hospital och asyl	3 725: —
3) Byggmästaren F. A. Johannisson, Sundsvall, ang. utförandet af byggnadsarbetet för Östersunds hospital, ...	1 676 260: —
4) Elektriska aktiebolaget A. E. G., Stockholm, ang. uppförande af accumulatorverk vid Göteborgs hospital	9 840: —
5) Rob. Skoog, Säter, ang. anläggning af järnvägsspår vid Säters hospital	5 900: —
6) Allm. Svenska Elektriska Aktiebolagets Filial i Malmö, ang. elektrisk installation vid Malmö asyl	3 975: 82
7) Folke Hain, Malmö, ang. elektrisk installation i vissa byggnader vid Vadstena hospitals kvinnoafdelning	15 795: —

2. Utrymme.

Platsantalet har under året ökat på följande sätt: å Lunds hospital hafva tillkommit 5 platser för kvinnor genom den ofvan omnämnda förändringen i C-paviljongen. — I Visby hospital har platsantalet ökat med en plats, hvarjämte fördelningen af platser för de båda könen ändrats till 21 för män och 42 för kvinnor, i stället för 31 för hvardera könet. — I nedanstående tablå äro upptagna äfven Västerviks och Sätters hospital, ehuru dessa anstalter först under innevarande år började beläggas. Ursprungligen var platsantalet å dessa anstalter bestämdt till 400 för hvardera könet, men genom tillkomsten af resp. länsafdelningar med platser vid Västerviks hospital för 15 af hvardera könet och vid Sätters hospital 20 för män och 10 för kvinnor, har fördelningen af platsantalet i statsanstalter blifvit den i tablån anförda.

Sedan genom nåd. br. d. 23 december 1910 för förflyttning af sjuka mellan hospitalet och asyler vid såväl Uppsala som Lunds sinnessjukanstalter medgifvits, hafva dessa anstalter upptagits som enhetliga anstalter.

Fördelningen af sjukplatser i de olika anstalterna var vid redovisningsårets slut följande:

A n s t a l t.	I klass		Allmän klass		Landstings, resp. stads, klass		Summa
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Stockholms hospital	10	10	115	120	—	—	255
Uppsala > och asyl	30	—	630	580	12	12	1 264
Nyköpings >	—	—	117	69	—	—	186
Vadstena > och asyl	13	13	400	374	—	—	800
Växjö >	5	5	120	120	20	20	290
> > krim:afd.	—	—	100	—	—	—	100
Västerviks >	—	—	415	385	—	—	800
Visby >	—	—	21	42	—	—	63
Lunds > och asyl	15	15	582	587	14	14	1 227
Malmö asyl	—	—	48	76	—	—	124
Göteborgs hospital	25	25	133	109	41	34	367
Vänersborgs > och asyl	—	—	520	530	15	15	1 080
Kristinehamns >	—	—	360	388	10	10	768
Sätters >	—	—	410	390	20	10	830
Härnösands >	—	—	130	115	12	12	269
Piteå > och asyl	—	—	204	166	—	—	370
Summa	98	68	4 305	4 051	144	127	8 793
	166		8 356		271		
	8 522						

Antalet expektanter vid årets slut uppgick till 2 807 mot 3 064 vid förra årets slut.

För att göra hospitalen lättare tillgängliga för de sjuka, för hvilka vård där behöfves, och för att vid det förestående öppnandet af de båda nya hospitalen i Västervik och Säter bereda möjlighet för flertalet af hospitalen till behöflig evakuering, har Medicinalstyrelsen beslutat att som en försöksanordning uppdelna riket i *hospitalsområden*; hvarje hospital skall betjäna företrädesvis det område af riket, som har de jämförelsevis lättaste kommunikationerna med anstalten. För åstadkommande och bibehållande af sådan hospitalsområdesindelning föreskref Medicinalstyrelsen genom cirkulär den 11 december 1911, bland annat, följande:

Sinnessjuk intages i allmänhet på den anstalt, hvartill han med hänsyn till sin hemort hör; dock intages den, som blifvit i behof af hospitalsvård under vistelse å främmande ort, den hvars hemort är tvistig samt utlännning på närmaste hospital, där plats kan beredas; områdesindelningen gäller endast sjuka af allmän klass; från beläggning enligt tablån äro undantagna: kriminalafdelningen vid Växjö hospital, de fasta paviljongerna vid Västerviks och Sätters hospital samt familjevårdsanstalten vid Korsberga, där sjuka fortfarande mottagas oberoende af deras hemvist; öfverflyttning af sjuk från anstalt, där han redan vunnit inträde men dit han enligt områdesindelningen ej hör, till den för hans hemort närmast afsedda, äger rum först efter beslut af Medicinalstyrelsen i hvarje särskildt fall.

Enligt den fastställda fördelningen omfatta rikets hospital nedanstående områden: Stockholms hospital — Stockholms stad (delvis); Uppsala hospital och asyl — Stockholms stad (275 platser), Stockholms, Uppsala och Gäfleborgs län samt Eskilstuna provinsialläkardistrikt; Nyköpings hospital — Södermanlands län, undantagandes Eskilstuna provinsialläkardistrikt samt Eskilstuna och Torshälla städer; Vadstena hospital och asyl — Östergötlands, Jönköpings samt Gottlands län (20 platser); Växjö hospital — Kronobergs län; Västerviks hospital — Kalmar och Blekinge län samt Västernorrlands län (130 platser) och Västerbottens och Norrbottens län (110 platser); Visby hospital — Gottlands län (delvis); Lunds hospital och asyl samt Malmö asyl — Kristianstads, Malmöhus och Hallands län samt Svenljunga provinsialläkardistrikt; Göteborgs hospital — Göteborgs stad; Vänersborgs hospital och asyl — Göteborgs och Bohus län, undantagandes Göteborgs stad, Älfsborgs län, undantagandes Svenljunga provinsialläkardistrikt, Skaraborgs län, undantagandes Hofva provinsialläkardistrikt; Kristinehamns hospital — Värmlands och Örebro län samt Hofva provinsialläkardistrikt; Sätters hospital — Kopparbergs, Västmanlands och Jämtlands län samt Eskilstuna och Torshälla städer; Härnösands hospital — Västernorrlands län (delvis); Piteå hospital och asyl — Västerbottens län (delvis) och Norrbottens län (delvis).

Sedan slutet af år 1910 tillämpas vid intagning af sjuka å Stockholms hospital i större utsträckning än förut föreskriften i § 31 gällande hospitalsstadga (d. v. s. intagning af sjuk sker på grund af polisremiss) för att på så sätt få tillgång på akuta fall af sinnessjukdom för den kliniska under-

visningen. Angående denna anordning meddelar öfverläkaren vid Stockholms hospital följande: »Under januari—maj månader med uppehåll dock under mars samt under november—december eller m. a. o. under de sex månader kliniken pågått, har den i förra årsberättelsen omnämnda upptagningen af akut sinnessjuka från Stockholms stad fortsatts, hvilket gifvetvis tidtals vållat en del svårigheter med afseende på utrymmet å anstalten. Vissa afdelningar hafva därunder stundom varit rätt hårdt belagda och särskildt å den oroliga öfvervakningsafdelningen å kvinnosidan hafva förhållandena då och då tillspetsats på ett ganska störande sätt. Olägenheterna skulle dock kunna afhjälpas, om anstalten ägde evakuationsmöjligheter icke blott med afseende å de patienter, som tillhöra Stockholm, utan jämväl beträffande dem som äro från landsorten. Nu råder det olidliga förhållandet, att mångåriga, kroniskt oroliga sjuka, tillhörande kommuner i landsorten, upptaga alla tillgängliga ensamrum å oroliga afdelningen, hvadan nyinkomna sjuka i stor utsträckning måste läggas å gemensamma sjuksalar äfven om de äro mycket oroliga. På detta sätt blir arbetet för läkare och betjäning (och väl närmast för denna senare) försvåradt på samma gång oron å öfvervakningsafdelningarna vållar en störande inverkan på sjukvården. Den ordning, som å sjukafdelningarna bör råda, kan på detta sätt vedervägas och det måste för anstalten anses vara en behjärtansvärd angelägenhet att evakuationsmöjligheterna under den tid upptagningen pågår så förbättras, att ingen stockning uppstår. Tvenne ytterligare omständigheter äro anledningen till, att »tillopp» och »aflopp» i anstaltens funktion icke kunna hållas i jämvikt, och dessa äro följande. Det händer icke så sällan, att personer, som ej tillhöra Stockholm, därstädes insjukna och inremitteras på grund af polisremiss. Såsom icke hörande till staden måste de kvarstanna å Stockholms hospital och kunna ej till stadens sinnessjukhus öfverföras. Vidare händer ju ofta, att en på polisremiss intagen person äger anhöriga, som för den sjuke kunna betala. Han afföres då från hälsovårdsnämndens konto och kan sedan icke utan vidare genom förste stadsläkarens försorg öfverföras till stadens sjukhus vid Långbro eller Katarina sjukhus. På detta sätt finnes den största lätthet för sjuka att blifva å Stockholms hospital intagna men möjligheterna för deras afförande från kliniken till andra anstalter äro för öfverläkaren så begränsade, att han mången gång har svårt att hålla det hela flytande utan att stockning inträder. Då den genom förut berörda öfverenskommelse med hälsovårdsnämnden tillämpade upptagningen af de akut sjuka för kliniken å Stockholms hospital måste anses vara så godt som en lifssak och icke vidare får afstås, så måste framdeles evakuationsmöjligheterna förbättras och utvidgas, så att icke det sorgliga förhållandet inträffar, att hvad som för kliniken och undervisningen är en lifssak blir motsatsen för sjukvården.

Omsättningen har under det gångna året varit osedvanligt stor. Redan under år 1910 hade omsättningssiffran stigit, under förra året (1911) var den dock mer än dubbelt mot 1910. Antalet intagna under år 1911 utgjorde 291 mot 121 år 1910. I jämförelse med de utländska klinikerna kan omsättningen dock anses relativt ringa.»

Öfverläkaren vid Uppsala hospital och asyl anför, bland annat, följande: »Att indelningen i hospitalsdistrikt kommer att ha sin nytta med sig, är uppenbart. Särdeles förmånligt synes mig vara, att man, i synnerhet sedan genom tillkomsten af nya anstalter distrikten något minskats, så småningom kan lära känna de olika kommunernas förmåga att bereda vård åt relativt lättskötta kroniskt sjuka och vid utskrifning af kroniska fall (enl. § 50) mera än nu hänsyn kan tagas till vårdsmöjligheterna i hemorten. Det blir också en förmån för sjukvården, att man får en bättre kännedom om anstalternas »stamkunder», de periodiskt sinnessjuka, hvilka man lättare kan under de fria mellantiderna, äfven om dessa äro relativt kortvariga, utskrifva, då man känner förhållandena i hem och hemort och denna är belägen ej alltför långt från anstalten.»

3. Mathållning och utspisning.

I detta ärende meddelar öfverläkaren vid Stockholms hospital följande: »Den fastställda matsedeln har i allmänhet mötts med belåtenhet från de sjukas sida, om man undantager ett och annat mer eller mindre berättigadt

Uppgift å portionspris enligt utgiftsstat samt leveranspris å mjölk och kött vid statens anstalter för sinnessjuka för år 1911.

A n s t a l t .	P r i s i ö r e å					
	portion enligt utgiftsstat för			mjölk pr liter,		färskt nötkött med ben, pr kg.
	betjäning	sjuk af 1:a kl.	sjuk af allm. kl.	fet	mager	
Stockholms hospital	67·7	116·1	46·3	13·4	6·5	70
Uppsala » och asyl	65·3	125	43	12·5	6	68
Nyköpings »	71·8 ¹	—	43·2	11	5·7	69
Vadstena » och asyl	58·1	103·5	40·6	12·5	4·9	65
Växjö »	63·3	108·1	42	11	5·5	67
Visby »	75·7	—	51·2	11·3	6·4	74
Lunds » och asyl	65·3	114·5	42·2	12	6	63
Malmö asyl	65·2	—	39·7	—	7	80
Göteborgs hospital	60·9	114·0	41·6	12·45	6·35	62
Vänersborgs » och asyl	65·6	—	41·7	12	5·5	59
Kristinehamns »	63·3	—	45·3	14·0	6·9	65
Härnösands »	75·7	—	51·2	13	7·95	70
Piteå » och asyl	71·3 ²	—	45·4	15·5	8·25	67

¹ För kvinnlig betjäning 68·7.

² » » » 65·4.

klagomål vid mera sällsynta tillfällen. Samma relativa belåtenhet har icke funnits bland funktionärerna beträffande matens mängd och beskaffenhet, utan hafva oupphörliga klagomål såväl i det förra som i det senare afseendet särskildt från läkarna förnummits. Det torde ock med rätta anses önskvärdt att matportionen för läkarna och meniga funktionärer göres betydligt större än för patienterna, och likaledes kan ifrågasättas, huruvida icke en del tillägg vore önskvärda särskildt vid frukost och kväll.

Å föregående sida meddelas en uppgift å såväl det i utgiftsstaterna fastställda priset å portion för betjäning samt sjuka af första och allmän klass, som ock leveranspriset å mjölk och nötkött.

4. Tjänstemän och betjäning.

Genom särskilda nåd. beslut hafva sysslomännen vid Härnösands hospital C. G. Beijbom, vid Vadstena hospital och asyl E. O. E. Högberg samt vid Kristinehamns hospital J. F. Blomberg med tillämpning af bestämmelserna i pensionslagen tilldelats pension efter beviljad afsked. För sysslomannen vid Malmö asyl C. A. V. Stadler, beträffande hvilken pensionslagens bestämmelser icke ägde tillämpning, har Kungl. Maj:t hos Riksdagen utverkat en årlig pension å 1 600 kronor.

Genom beslut den 15 maj 1911 har Medicinalstyrelsen fastställt nedanstående *grunder för beräkning af årliga underhållet åt entledigad sjukvårds- och ekonomipersonal vid statens sinnessjukvårdsanstalter.*

1. Såsom underlag för bestämmande af pensionens storlek skall tjäna summan af de af tjänstinnehafvare vid afgangen åtnjutna aflöningsbelopp, som i vederbörande hospitals stat betecknas såsom *lön, ålderstillägg, anstalts-tillägg* och *ersättning för ansvar.*

Däremot tages vid underlagets bestämmande ej hänsyn till personligt lönetillägg, naturaförmåner eller ersättning därför eller till andra förmåner af hvad namn de vara må.

Har under tiden närmast före afgangen tjänstinnehafvares aflöning enligt stat ändrats, eller har han förflyttats till befattning med annan lön, beräknas pensionsunderlaget efter medelaflöningen under de fem sista åren.

2. Pension är till sitt belopp antingen *hel* eller *afkortad.*

Hel pension utgör för a) tjänstinnehafvare, som bland sina förmåner åtnjuter full kost eller viss ersättning därför, 85 procent, och för b) tjänstinnehafvare, i hvars förmåner kost icke ingår, 60 procent af för honom gällande pensionsunderlag.

Lägsta beloppet af hel pension utgör 400 kronor.

Afkortad pension utgör viss del af hel pension och beräknas på sätt i punkt 4 bestämmas.

Där vid slutlig beräkning af pensionsbelopp detta icke faller å ett med 5 eller 10 jämnt delbart tal, skall det ökas till närmast högre fem-, resp. tiotal kronor.

3. Hel pension kan tillerkännas tjänstinnehafvare, som erhållit goda vitsord öfver sin tjänstgöring och uppnått följande antal lefnads- och tjänstår:

I. Sjukvårdspersonal.

	Lefnadsår	Tjänstår
a) uppsyningspersonal, manlig	60	30
» kvinnlig	55	25
b) skötarpersonal, manlig	55	25
» kvinnlig	53	25

II. Ekonomipersonal.

a) föreståndare, manlig	62	25
» kvinnlig	55	20
b) biträde, manligt	62	30
» kvinnligt	55	25

Såsom tjänstår för pension räknas endast tid, som tjänstinnehafvare tjänstgjort vid hospitalsväsendet med aflöning enligt stat utgående i form af lön; dock må skötarpersonal tillgodoräknas den tid, som fallit på *elev*-tjänstgöring.

4. Afkortad pension utgår under villkor af väl vitsordad tjänstgöring åt tjänstinnehafvare, som a) uppnått bestämd lefnadsålder men icke har tillräckligt antal tjänsteår för erhållande af hel pension, dock att tjänsteåren skola vara minst 17; b) varit i tjänst det för hel pension föreskrifna antalet år och, ehuru han icke uppnått därför bestämd lefnadsålder, nödgas lämna tjänsten för sjukdom eller under tjänstgöring ådragen skada.

I förra fallet bestämmes pensionen i förhållande till det mindre antalet tjänsteår, i senare fallet i förhållande till det mindre antalet lefnadsår.

5. Fråga om understöd eller årligt underhåll åt tjänstinnehafvare, som hvarken uppnått i punkt 3 fastställd lefnadsålder eller tjänstetid, pröfvas i hvarje särskildt fall. Dock gäller som regel, att pension tillerkännes endast person, som tjänat staten åtminstone 17 år.

6. Om och till hvilket belopp tjänstinnehafvare, som åtnjutit ersättning i form af *arfvode*, må tillerkännas understöd eller årligt underhåll, bestämmes i hvarje särskildt fall af Medicinalstyrelsen.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Å statens anstalter för sinnessjuka hafva under året utförts 911 012 *dagsverken*; med beräkning af 300 arbetsdagar för året och 7 252 sjuka vårdade per dag (Tab. 15) befinnas i genomsnitt 42 % af patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Stockholms hospital 27 %, Uppsala hospital och asyl 53 %, Nyköpings hospital 38 %, Vadstena hospital och asyl 40 %, Växjö hospital 28 %, Växjö hospitals krim.-afd. 33 %, Visby hospital 52 %,

Lunds hospital och asyl 40 %, Malmö asyl 45 %, Göteborgs hospital 28 %, Vänersborgs hospital och asyl 50 %, Kristinehamns hospital 40 %, Härnösands hospital 50 %, Piteå hospital och asyl 49 %.

Angående de sjukas sysselsättning vid Uppsala hospital och asyl meddelar öfverläkaren, att dagsverken minskats på manssidan med omkring 16 per dag och på kvinnosidan med omkring 26 per dag; minskningen beror förnämligast därpå, att patienterna, på grund af att de svårare sjukdomsformerna ökats, innesluta ett mindre antal arbetsföra. Dessutom vore arbetets kvalitet numera utan tvifvel lägre än förr, ehuru antalet dagsverken af rent improduktivt kvinnoarbete under året varit något mindre än föregående år. På manssidan finnas inga dagsverken motsvarande dem, som på kvinnosidan rubriceras under titeln »sysselsatta», men tydligtvis finnes arbete där, särskildt hvad beträffar en del patienter, som deltaga i transporten inom anstaltsområdet, hvilket mera vore att betrakta såsom »sysselsättning» än som verkligt produktivt arbete.

Vid Visby hospital har sedan ett flertal år anordnats affär med vedhuggning, och har under året därpå uppstått en vinst af 1 228 kronor 97 öre.

Flitpenningar till arbetande patienter utgå med 5 till 15 öre per dag; en och annan mera duglig patient tilldelas högre belopp. Vid de stora anstalterna med stort antal kroniskt sjuka erhålla sådana sjuka, som antagas ej kunna bereda sig något särskildt nöje eller tillfredsställa något behof med flitpenningen, kaffe som uppmuntran till sysselsättning.

Beträffande de sjukas *förströelser* meddelar öfverläkaren vid Stockholms hospital följande: »Såsom under föregående år förekommit, hafva under det gångna året konserter gifvits för de sjuka, hvarvid konstnärer och musikalkare från staden välvilligt biträdt. Jul och andra större högtider hafva firats på vanligt sätt med festligheter och traktering å sjukafdelningarna.»

Öfverläkaren vid Vadstena hospital och asyl meddelar i detta afseende följande: »Förströelserna hafva varit de vanliga, läsning af böcker och tidningar samt julpublikationer. Till de sjukas förströelser finnas piano, dragspel, brädspel, domino, spelkort m. m., hvarjämte skioptikonbilder förevisats. Ett synnerligen stort nöje bereddes de sjuka på eftersommaren genom den föreställning, som ett i staden sig uppehållande cirkussällskap fick hålla, hvilken föreställning bevistades af patienter, betjäning och dess familjer till ett antal af minst 300 personer. Kafferep med dans och danslekar hafva hållits ungefär en gång i månaden, hvarvid anstaltens nu rätt försigkomna musikkår spelat.»

Öfverläkaren vid Växjö hospital meddelar i detta afseende följande: »Utom sedvanliga säsongnöjen utomhus, som rikligt stå till buds för de patienter, som lämpligen kunna begagna sig af desamma — såsom exempelvis vintertiden skridsko- och kälkåkning å särskildt anordnade skridskobanor och kälkbackar, och sommartiden danstillställningar å hospitalets dansbana, krocket- och tennisspel, roddturer, fiske, kafferep i det gröna etc.; utom mera regelbundet återkommande förströelser inombus såsom gramfonkon-

serter, skioptikonföreläsningar — hafva under året flera konserter gifvits under medverkan af solister, den kvinnliga personalens sångkör samt skötarnas mässingssextett. Vid tvenne tillfällen hafva i staden konserterande kapell hållit gratiskonserter för de sjuka. Slutligen har för konvalescenter och betjäning en föreläsning hållits öfver 'lifvet å de nordamerikanska prärierna', af lektor Johan Eriksson. Genom allt detta har det varit väl sörjdt för behörig omväxling och förströelser för såväl patienter som personal.

6. Religionsöfningar och föreläsningar.

I sin berättelse anför predikanten vid *Stockholms* hospital bl. a. följande: Gudstjänsterna ha i allmänhet varit väl besökta, i synnerhet från mansafdelningen, dock något mindre än under föregående år, beroende på den förändring hospitalet undergått genom upptagning af akuta sjukdomsfall. Patienterna ha iakttagit ett stilla uppförande och i öfrigt följt gudstjänsterna med uppmärksamhet och intresse. — Bokförrådet begagnas flitigt, och böckerna bevaras i allmänhet ganska väl.

Predikanten vid *Uppsala* hospital anför: Anstaltens lämbibliotek har mycket flitigt anlitats. Då det visar sig allt svårare att med det jämförelsevis obetydliga anslag, som f. n. kommer på bibliotekets räkning, tillgodose den alltjämt växande läslusten, uttalas önskvärdheten af att anslaget höjes och att det för sig fixeras och ej sammanföres med för tidningar och vetenskaplig litteratur afsedda medel.

Predikanten vid *Vadstena* hospital yttrar: Patienternas uppförande under gudstjänsterna har varit stilla och värdigt; de synas äfven hafva sökt tillgodogöra sig den undervisning, tröst och uppbyggelse, som de heliga för rättningarna afsett att bibringa. — Boksamlingen har varit mycket anlitad af såväl patienter som betjäning, i synnerhet den kvinnliga sjukvårdsbetjäningen.

Gudstjänsterna, säger predikanten vid *Växjö* hospital, hafva i regel varit ganska talrikt besökta och, så vidt man därom kan afgöra, ländt de sjuka till gagn och uppbyggelse. — Biblioteket har varit mycket flitigt anlitadt, i synnerhet af patienter från kriminalafdelningen.

Från *Visby* hospital anför predikanten: Gudstjänsterna ha besökts af i medeltal inemot hälften af patienterna; inga störande afbrott ha förekommit. Patienterna ha med all den uppmärksamhet, man af dem kunnat vänta, tyckts följa gudstjänsten och i synnerhet synts uppskatta för dem förut välkända böner och psalmer.

Predikanten vid *Lunds* hospital och asyl meddelar: Den ej minst viktiga och af somliga mest uppskattade delen af predikantens verksamhet är *besöken å afdelningarna* och hos enskilda sjuka. På hvarje afdelning finnes alltid en och annan, på somliga många, som med uppenbar glädje och tacksamhet

taga emot besök af hospitalspredikanten; de äro ofta belättna blott man med tålmod och medkänsla hör på, när de berätta om sina glädje- eller sorgemöden. En stor kristlig uppgift är det ock att söka sprida så mycket af tröst, uppmuntran och solljus som möjligt i de sjukas sinnen, äfven genom att tala om sådana rent mänskliga ting, som kunna förströ dem i den enformiga och dystra omgifning, där de framlefva sitt lif.

Från *Malmö* asyl anföres af predikanten: Villigt och gärna ha gudstjänsterna bevistats af patienterna, hvarom predikanten vid samtal med dem vunnit förvissning; flera af dem, i synnerhet de kvinnliga, deltaga i psalmsången.

Predikanten vid *Göteborgs* hospital anför: Af de ganska talrikt besökta gudstjänsterna liksom äfven af den stillhet och andakt, som därvid är rådande, framgår, att dessa andaktsstunder med kärlek omfattas och äro till mycken välsignelse för de sjuka.

Från *Vänersborgs* hospital meddelar predikanten: Gudstjänsterna ha i allmänhet varit väl besökta, och de närvarande patienterna hafva städse iakttagit ett värdigt och stilla uppförande. Ofta har jag besökt patienter å afdelningarna och samtalat med dem, där så påfordrats, i själavårdsangelägenheter och eljes för att visa dem vänlighet och deltagande; ej sällan har jag märkt, att jag kunnat vara bekymrade till hjälp, och alltid, att de själssjuka gärna se, att predikanten besöker dem och tager sig utaf deras angelägenheter. Öfverläkaren och läkarna i öfrigt äro också alltid beredvilliga att tillsäga mig, om någon patient önskar samtala med mig samt att på förhand sätta mig in uti personernas sinnestillstånd.

Från *Kristinehamns* hospital anför predikanten: Patienterna, såväl manliga som kvinnliga, ha alltid talrikt infunnit sig till gudstjänsterna, lifligt deltagit i psalmsången och för öfrigt med stilla uppmärksamhet mottagit den rika tröst och hugsvalelse Guds ord gifver. — Biblioteket, som flitigt anlitas, har äfven under det gångna året genom öfverläkarens stora intresse och omsorg vunnit god tillökning genom inköp af lämpliga värdefulla arbeten och böcker.

Predikanten vid *Härnösands* hospital yttrar: Patienterna ha under gudstjänsten hållit sig stilla utan några störande uppträden; somliga ha visat synbart intresse, och några ha äfven förmått inhämta åtskilligt till verklig uppbyggelse, att döma af hvad som framkommit vid tillfälliga samtal med dem; i allmänhet tyckes psalmsången vara den del af gudstjänsten, som de sätta mest värde på, hvarför ock tämligen rikligt tillfälle därtill lämnats dem inom gudstjänstens ram. — Det sparsamma och mestadels föräldrade biblioteket har haft svårt att tillgodose patienternas läslust, som icke varit så liten, åtminstone hvad de manliga patienterna vidkommer.

Predikanten vid *Piteå* hospital anför: I gudstjänsterna ha i medeltal omkring 25 % af hela antalet patienter deltagit; i allmänhet följes gudstjänsten med uppmärksamhet och andakt och synes, så vidt predikanten kunnat iakttaga, verka välgörande på patienterna. — Hospitalets boksamling är väl

förvarad och ordnad, och en ansenlig mängd böcker ha försetts med nya band; boksamlingen användes flitigt såväl af patienterna som i synnerhet af betjäningen.

7. Sjukvård.

Af under årets lopp i de å bifogade tabeller upptagna sjukhusen *intagna* sjuka hafva 84.5 % förut ej vårdats å anstalt (Tab. 1).

Af intagna, med undantag af från annan anstalt öfverförda samt sinnesslöa och sinnessvaga, hafva 67.5 % insjuknat i *sinnessjukdom för första gången* (Tab. 4), och 27 % hafva genomgått ett eller flera anfall af sinnessjukdom; i 5.8 % är nämnda förhållande okänt.

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (Tab. 10) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader	Från 3 intill 6 månader	Från 6 intill 12 månader	Från 1 intill 2 år	Från 2 intill 5 år	Öfver 5 år	Okänt
23.1	18.0	22.3	17.7	10.2	3.7	5.0

Bland samtliga inträffade *dödsfall* (352) angifvas orsakerna för 38 % hafva varit tuberkulos och för 13 % akut lunginflammation (Tab. 11).

Om ett fall af våldsam död meddelas från Vadstena hospital följande: »En man dog af fractura complicata cranii. Härom är i sjukjournalen anteckadt den $2\frac{1}{6}$: på sista tiden har patienten arbetat ute som tillförene och hvarken i tal eller uppträdande röjt något påfallande inför omgifningen. På förmiddagen (det var en söndag) satt han på promenadgården, och en af grannarna vände sig till honom med en replik öfver det vackra vädret, hvarvid han i hastig ton bejakade detta. Då middagen serverades, aflägsnade sig patienten ut i köket för att skölja sitt svagdricksglas. I stället för att återvända hade han öppnat fönstret (beläget i andra våningen) och antingen fallit eller kastat sig ut genom detsamma. Han varsnades omedelbart af en patient, och öfverläkaren, hvilken befann sig på sitt expeditjonsrum, tillkallades. Pat. låg då utsträckt på marken med hufvudet i riktning mot byggnaden. Han hade i bakhufvudet ett starkt blödande krossår, hvarifrån blod rann öfver ansiktet; blödde äfven ur vänstra örat. Pat. var i döende tillstånd utan respiration och med enstaka pulsslag. Afled kort därefter. Olyckshändelsen anmäldes omedelbart för stadsfiskalen, som genast infann sig och höll undersökning samt aflämnade rapport om tilldragelsen till vederbörande myndighet; denna resolverade sedermera, att anmälan ej påkallade förordnande af rättsmedicinsk undersökning. Med anledning af det passerade blefvo fönstren i ifrågavarande kök, som ligger omedelbart intill dagrummet och förut haft vanliga fönsterhakar, försedda med tapplås.»

Vid Vänersborgs hospital har förekommit ett allvarligt självmordsförsök, i det en melankoliker, som till synes befann sig i god konvalescens, kastade sig i älfven, enligt egen uppgift emedan en medpatient intalat honom, att han skulle få kvarstanna å hospitalet för alltid. Väl i vattnet, sökte han efter bästa förmåga hålla sig uppe och räddades af en skeppsgosse, som skyndade till platsen i en båt.

Angående den i föregående årsberättelse omförmälda *tyfoidendemien* vid Vänersborgs hospital meddelas: Tyfoidendemien synes hafva utslocknat efter isolering af bacillbäerskan G. H., som den 6 maj afled i tuberkulos; sedan augusti 1910 har intet fall förekommit. I november 1911 uppträdde ett fall med dödlig utgång, utan att något som helst samband med föregående fall kunnat utforskas. En sammanställning af de vid anstalten konstaterade tyfusfallens inverkan på resp. patienters psykosor har offentliggjorts af biträd. läkaren H. Lundvall.

Antalet *kriminalpatienter* (Tab. 13) utgjorde vid årets slut 396 (341 män, 55 kvinnor), d. v. s. 5 % af samtliga närvarande. Å de olika anstalterna förhåller sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Stockholms hospital 7 %, Uppsala hospital och asyl 5.5 %, Nyköpings hospital 8.4 %, Vadstena hospital och asyl 3.7 %, Växjö hospital med Korsbergakolonien (kriminalafdelningen icke inräknad) 2.3 %, Visby hospital 9 %, Lunds hospital och asyl 3.4 %, Malmö asyl 4.8 %, Göteborgs hospital 4.9 %, Vänersborgs hospital och asyl 3.3 %, Kristinehamns hospital 2.5 %, Härnösands hospital 6.8 % samt Piteå hospital och asyl 3 %.

Under året hafva 24 för brott tilltalade personer blifvit för observation och undersökning af medicinalstyrelsen inremitterade till statshospital; af dessa 24 personer hade af de betygsgifvande läkarna 15 förklarats i saknad af förståndets bruk, 6 i saknad af förståndets fulla bruk samt 3 tillräckneliga.

Antalet *underhållsdagar* (Tab. 15) för de under året å statsanstalterna vårdade uppgick till 2,647,624, af hvilka för 1:a klass 2.2 %, för 2:a klass 9.1 %, och för 3:e klass 80.1 %, utan afgift 5.4 % och å landstings resp. stads stat 3.2 %.

Totalkostnaden för sjukvården har uppgått till 4,162,025 kronor 75 öre (Tab. 15); medelkostnaden per sjukplats för år har varit 574 kr. 4 öre. Kostnaden för sjukvården å anstalt har varit störst vid Stockholms hospital med 869 kronor 83 öre, minst vid Vadstena hospital och asyl med 476 kronor 32 öre. Medelkostnaden för hvarje sjuk för dag har utgjort 1 krona 57 öre. Medelkostnaden af *statsmedel* per år och sjuk har utgjort 469 kronor.

Angående hospitalens ekonomiska förvaltning har kontrollanten Helge Burman i sin årsredogörelse anført, bland annat, följande:

»Af uppdrag, som jag på anmodan af Medicinalstyrelsen fullgjort, må särskildt nämnas granskning af utredningsförslagen till de nyöppnade anstalterna i Säter och Västervik. Enligt de af hospitalsdirektionerna uppgjorda förslagen uppgingo ursprungligen kostnaderna för utredningen af Sätters hospital till 514,617 kronor 65 öre samt för Västerviks hospital till 395,864 kr. 39 öre, men efter den af t. f. medicinalrådet R. Stenbeck och mig företagna granskningen, kunde dessa kostnader nedbringas till resp. 420,000 kronor och 375,000 kronor, hvilka belopp sedermera af Kungl. Maj:t anvisades för ifrågasvarande ändamål; en reducering alltså af cirka 115,000 kronor.

Med anledning af den i min berättelse för år 1910 omförmälda utredningen angående en del naturaförmåner, som utgingo till vissa befattningshafvare vid sinnessjukanstalterna, har Medicinalstyrelsen uppdragit åt t. f. medicinalrådet Stenbeck och mig att utarbeta förslag till ordnande af hithörande förhållanden, hvilket uppdrag under året blifvit fullgjort.

Rörande den förändring af hospitalsräkenskapernas förande och redovisning, för hvilken jag i föregående årsberättelser närmare redogjort, har denna fortskridit därhän, att tryckningen af förslaget åtföljande blanketter för närvarande pågår.»

Här nedan lämnas en jämförande öfversikt öfver kostnaden vid statens anstalter för en del af de hufvudrubriker, som upptagas i Tab. 17.

Öfversikt öfver kostaden för år och sängplats vid statens hospital för aflöning, utspisning, kläder, eldning, medicin och tvätt under år 1911.

	Stockholms hosp.	Uppsala hosp. o. asyl	Nyköpings hosp.	Vadstena hosp. o. asyl	Växjö hosp.	Visby hosp.	Lunds hosp. o. asyl	Malmö asyl	Göteborgs hosp.	Vänersborgs hosp. o. asyl	Kristinehamns hosp.	Härnösands hosp.	Piteå hosp. o. asyl
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aflöning	266·20	162·18	246·19	148·89	266·90	258·07	142·56	213·25	230·70	150·96	172·40	182·57	250·75
Utspisning	314·03	244·80	248·04	210·60	265·81	267·87	222·27	204·02	276·07	220·17	241·20	256·75	260·80
Linne-, gång- och sängkläder . . .	42·43	37·77	44·83	27·79	33·81	35·28	38·78	33·00	45·87	18·20	29·72	34·32	37·23
Eldning och lys-hållning	118·73	77·79	86·76	64·30	103·05	76·74	57·85	76·71	126·86	52·78	85·71	61·17	120·43
Medikamenter . .	17·00	7·31	4·13	4·56	6·27	3·04	5·96	3·07	10·64	8·24	6·21	7·45	7·79
Tvätt och renhållning	15·64	9·72	12·58	7·44	9·35	12·83	13·59	14·46	11·78	8·74	9·24	9·33	10·44

Hvad i öfrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till Tab. 1—19.

Angående kolonien i Korsberga har öfverläkaren Lindell meddeladt följande:

	Män	Kvinnor	Summa
Kvarvarande från 1910	71	44	115
Intagna under 1911	19	14	33
	Summa vårdade 90	58	148
Utskrifna under 1911:			
till hospitalet	10	5	15
till hemorten	1	1	2
såsom död	1	—	1
	Summa utskrifna 12	6	18
Kvarvarande till 1912	78	52	130

Af de intagna hade 1 man och 1 kvinna förut vårdats i kolonien; 8 män och 7 kvinnor hade för familjevård hitflyttats från andra statens anstalter.

Af de till hospitalet återflyttade, som samtliga af skilda anledningar visat sig olämpliga för familjevård, hade 4 män och 2 kvinnor för anbringande i Korsbergavården hitflyttats från andra hospital. Dessutom hade för kortare tider till hospitalet återflyttats 1 man (för operation) och 1 kvinna (för tillfälligt biträde i tvättanstalten).

Af de till hemorten utskrifna hade mannen under Korsbergavistelsen väsentligt förbättrats, och kvinnan, som endast villkorligt mottagits för försök i familjevård, direkt återsändts till fattigvården i Karlskrona, sedan hon visat sig mindre ägnad för denna vårdform.

Fördelningen efter de särskilda sjukdomsformerna var vid årets utgång följande — af förekommen anledning må anmärkas att uppgiften å denna fördelning allt ifrån familjevårdens tillkomst (1903) varit till finnas å den årsredogörelsen åtföljande tab. 2:

	Män	Kvinnor
Melancholia	—	1
Psychosis periodica	4	1
Dementia primaria	69	46
Paranoia	3	1
Insania degenerativa	1	—
Psychosis ex intoxicatione	—	1
Imbecillitas	1	2
	Summa 78	52
		130

De vid 1911 års utgång i familjevården närvarande voro därstädes fördelade sålunda:

	Män	Kvinnor
I centralhemmet	5	2
I 1 hem å 1 man och 2 hem å 1 kvinna	1	2
I 19 > å 2 män > 6 > å 2 kvinnor	38	12
I 6 > å 3 > > 8 > å 3 >	18	24
I 4 > å 4 > > 3 > å 4 >	16	12
I 30 hem för män och 19 hem för kvinnor samt i Centralhemmet	78	52

Tre hem för män och tre hem för kvinnor hafva under året tillkommit, däraf ett hem i socknens förut icke för familjvård anlitate sydöstra del. Ett hem har under året upphört på grund af olämplighet.

Vårdarna i förenämnda 49 hem tillhörde följande yrken:

Jordbrukare (hemmansägare 33, arrendatorer 4, torpare 1, jordbruksarbetare 4)	42
Lägenhetsinnehafvare	1
Handverkare (skomakare 2, smed 1, snickare 1, bagerska 1)	5
Handlande	1
Summa	49

Af patienterna hafva 82 % af männen och 55.8 % af kvinnorna eller sammanlagdt 71.5 % af under året vårdade kunnat sysselsättas såsom framgår af följande tablå:

	Män	Kvinnor
Med handräkning, vedsågning, bandväfnad	10	1
Med handarbeten (sömnad, spånad, stickning o. d.)	—	16
I hushållet	—	11
I jordbruk och ladugård	51	1
I handverk	3	—
Summa	64	29

I centralhemmet har såsom förut en skrädderikunnig manlig patient bi-behållits såsom biträde med i centralhemmets närhet förhyrdt verkstadsrum. Däremot har den i förra berättelsen omnämnda sömmerskan måst återflyttas till hospitalet.

Flitpenningar utgå som förut med 5 öre pr arbetsdag, resp. 10 öre till centralhemmets biträden.

Omsättningen inom centralhemmet framgår af följande tabell:

Orsak till vistelsen i centralhemmet	Kvarliggande från 1910	Intagna 1911	Afförda 1911					Kvarliggande till 1912
			till samma hem	till annat hem	till hospitalet	till hemorten	döda	
Biträden i Tomtebo	4	1	—	1	1	—	—	3
Kroppslig sjukdom	—	9	6	—	2	—	1	—
Psykisk försämring	4	18	4	6	8	1	—	3
Dödsfall eller dylikt förfall i vårdarhemmet	2	2	2	2	—	—	—	—
Väntan på lämpligt hem	2	19	—	20	—	—	—	1
Summa	12	49	12	29	11	1	1	7
		61			61			

Af förenämnda i centralhemmet vårdade voro 44 män och 17 kvinnor. Högsta antalet samtidigt vårdade af båda könen har varit 13; maximiantalet

samtidigt intagna män har varit 9 och af kvinnor 6, sålunda allttjämt bestyrkande otillräckligheten af centralhemsutrymmet, särskildt för manliga sjuka.

Direkt från ett hem till ett annat hafva öfverflyttats 2 patienter.

Endast en patient (kvinna) har erfordrat särskild tillsyn i snygghets-hänseende. Fyra kvinnor hafva behöft hjälp vid måltider och klädsel, af hvilka en på grund af blindhet. En man måste tidtals matas med sked.

Allmänna hälsotillståndet har varit godt. Provinsiälläkaren har endast en gång under mellantiden mellan mina månatliga besök behöft tillkallas. Det enda under året timade dödsfallet orsakades af cancer hepatis.

Nio patienter hafva under året bortgått från sina vårdare. Tvenne män omhändertogs först på längre afstånd från Korsberga, den ene efter 5 dygn i Jönköping, den andre efter 2 dygn i Eksjö; båda dessa patienter, som äfven i öfrigt visat sig mindre lämpliga för familjevård, återflyttades direkt till hospitalet. I öfriga fall, där patienterna återförts till vårdarhemmen inom en tid växlande mellan 2—3 timmar och 2 dygn, torde dock icke verkligt rymningsbegär förelegat utan snarare lust att se sig omkring i trakten eller oförmåga att hitta hem igen.

Vårdaraafgifterna, som för biträdena inom centralhemmet utgå med 70 öre, hafva i öfrigt växlat mellan 60 och 90 öre. Under vistelsen å centralhemmet erläggas för kosten därstädes 50 öre pr dag. Afgifterna pr dag vid årets utgång utgingo sålunda: 4 patienter å 50 öre (centralhemmet), 24 patienter å 60 öre, 25 patienter å 65 öre, 31 patienter å 70 öre (däraf 3 biträden i centralhemmet), 20 patienter å 75 öre, 9 patienter å 80 öre, 16 patienter å 85 öre, 1 patient å 90 öre. Vårdaraafgifterna uppgingo således vid årsskiftet till 70 öre mot 69·3 vid 1910 års utgång.

Antalet underhållsdagar för sjuka i Korsbergavården uppgick till 43 999; medeltal vårdade pr dag 120·5. Under 1910 voro motsvarande siffror 40 998 och 112·3.

Utgifternas fördelning på respektive anslagstitlar framgår af följande sammanställning:

Aföning	kronor	5 612: 98
Patienters underhåll och vård	>	30 797: 06
Linne, gång- och sängkläder	>	2 631: 79
Eldning och lyshållning	>	502: 08
Tvätt och reuhållning	>	147: 34
Inventarier	>	123: 48
Underhåll och byggnader	>	344: 48
Transporter och körslor	>	1 118: 38
Diverse	>	1 576: 29

Summa kronor **42 853: 91**

Afgär: underhåll af byggnader	kr.	344: 48
inkomst af trädgård	>	25: —
		369: 48

Totalkostnad för familjevården i Korsberga . . . . . kronor **42 484: 43**

Från och med år 1911 har det förut å utgiftsstaten för Korsbergakolonien upptagna arfvodet till öfverläkaren (kr. 500) inflyttats i dennes å hospitalets utgiftsstat upptagna löneförmåner. Om — såsom rättvist torde vara för ett bedömande af de verkliga familjevårdskostnaderna — detta belopp liksom alla föregående år tillägges familjevårdens totalkostnad, blir denna *kronor 42 984: 43* och således medelkostnaden pr dag och patient 97·7 öre och pr år och patient kr. 356: 70 mot respektive 99·4 öre och kr. 362: 83 för år 1910.

I enlighet med upprepade framställningar om åtgärder för erhållande af behöfligt ökad platsutrymme vid centralhemmet för hufvudsakligen manliga sjuka har Medicinalstyrelsen under året låtit uppgöra förslag till en särskild byggnad för manliga patienter i det nuvarande centralhemmets närhet, i hvilken byggnad vid behof skulle kunna mottagas intill 14 sjuka förutom trenne ständiga biträden, af hvilka en kunnig i skradderi och en i skomakeri. Förutom bättre åtskillnad mellan könen samt erforderliga separeringsrum ernås: ett rymligt och välbeläget badrum (förut i ett uthus) med afklädningsrum; verkstadsrum för de yrkeskunniga (har hittills måst hyras i en granngård); matsalar för patienter och betjäning; betjäningsrum och förrådslokaler m. m. I en särskild uthusbyggnad förläggas behöfliga mangel- och strykrum, slöjdrum m. m. Förslaget, hvars kostnad beräknats till kr. 41 000, har af Regeringen förelagts innevarande riksdag med den ändring, att sjukhusbyggnaden föreslagits att uppföras af sten, något som, med ledning af infortrade alternativa anbud för uppförande af trä eller sten, torde låta sig göra inom ramen för den af Medicinalstyrelsen beräknade kostnaden.

Äfven under 1911 har öfverläkaren Lindell jämlikt Styrelsens förordnande utöfvat tillsyn jämväl öfver i enskilda hem inom Korsberga socken befintliga, korsbergakolonien ej tillhörande sinnessjuka.

b) Landstingens och de större städernas upptagningsanstalter.

I de denna berättelse åtföljande tabellariska öfversikterna ingår redogörelse för sjukvården äfven vid vissa mera själfständiga, landsting resp. större städer tillhörande upptagningsanstalter; som sådana räknas f. n. sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulfunda och i Nyköping samt i Falkenberg. Ur årberättelserna för år 1911 från dessa anstalter må följande meddelas:

Sjukhuset vid Långbro, Stockholms stads anstalt, togs i bruk år 1909. Angående sjukhusets inredning och verksamhet under år 1911 meddelar öfverläkaren, bland annat följande:

Å biologiska reningsanläggningen, hvilken fungerat otillfredsställande, ha under året vidtagits en del förändringar. Så har det förutvarande vattenspridningssystemet med rännor utbytt mot automatisk spridningsanord-

ning enligt Sprinklers system med uppfordringsanordning, hvarjämte koks bädden omarbetats och påökats. En andra tank har anlagts vid sidan om den förut befintliga. Kostnaderna för anläggningarna i filterhuset hafva uppgått till kr. 7 731·46 och för anläggning af tanken till kr. 6 508·60, tillsammans kr. 14 240·06. Genom de vidtagna anordningarna har en bättre reningseffekt ernåtts beträffande afloppsvattnet från sjukhuset, men samtidigt har en svår olägenhet uppstått därigenom, att vid vattnets spridning en elakartad lukt uppstår och förorsakar obehag öfver större delen af området, en olägenhet som med snaraste måste afhjälpas.

I skrifvelse till hälsovårdsnämnden den 1 november 1911 har styrelsen, med öfverlämnande af ritningar och kostnadsberäkning, hemställt, att nämnden ville utverka stadsfullmäktiges bifall till uppförande af ett bostadshus för gifta biträdande läkare.

Dagordning och instruktioner för sjukvårds- och ekonomipersonal ha under året af sjukhusets styrelse fastställts.

Å sjukhuset finnes plats för 640 sjuka. Medelbeläggningssiffran för året utgör 577·5.

Den 3 april 1911 framlades förslag till vissa ändringar i sjukhusets spisordning. Sjukhusstyrelsen beslöt härvid, att på försök under någon tid tillämpa den föreslagna ändrade spisordningen. Under den tid af öfver åtta månader, som denna spisordning tillämpats, har en allmän belåtenhet med densamma försports. Redan vid årets början vidtogs den förändringen beträffande brödleveransen till sjukhuset, att runda grofva rågkakor om 220 gr. vikt utbyttes mot större ankarstockliknande bröd om 1 000 gr. vikt samt en del af franska bröden om 50 gr. vikt mot långa bröd om 500 gr. vikt. Fördelen med denna åtgärd ligger hufvudsakligen däruti, att vid utspisningen endast den del af brödet, som anses åtgå för måltiden, uppskäres, under det att återstoden utan olägenhet kan besparas till nästa måltid, eventuellt påföljande dag. Dessutom är priset på dessa större bröd lägre per kg. än på mindre bröd af samma sort.

Portionspriset per dag för patienter, funktionärer och personal är följande: 1:a klass patienter 104·5 öre, patienter i allmän klass 53·2 öre, tjänstemän 136 öre, föreståndarinnor och öfversköterskor 114·5 öre, kvinnlig betjäning 92·5 öre och manlig betjäning 97·5 öre.

Öfversköterskornas antal ökades vid årets början från 20 till 22, så att numera å hvarje sjukafdelning finnes en skolad öfversköterska. Däremot har genom vissa förändringar med afseende på personalens fördelning å de olika afdelningarna samt nattvakternas tillsyningsområden en icke obetydlig minskning af den lägre sjukvårdspersonalens antal kunnat åstadkommas. Antalet sjukvårdspersonal utgjorde i medeltal 1:4,2. Sjukvårdspersonalen bestod vid årets slut af 22 öfversköterskor, 1 öfversköterskelev, 73 sköterskor, 8 sköterskelever, 24 skötare, 6 skötarelever. För att utöfva tillsyn öfver de utanför sjukafdelningarna arbetande patienterna med tillhörande personal och biträda uppsyningsmannen i hans arbete har sjukhusets styrelse

antagit en »förste skötare» med samma uppgifter och löneförmåner, som å statshospitalen tillkommer biträdande uppsyningsmän.

Under året ha utförts 81 556 patientdagsverken. Fördelas dessa dagsverken på årets 300 söckendagar framgår, att i medeltal 272 patienter haft daglig sysselsättning med arbete. Af de utförda dagsverkerna komma cirka 40 % på manliga och cirka 60 % på kvinnliga patienter.

Intet fall af självmord har under året förekommit vid anstalten.

Upptagningsanstalten vid Ulfunda. Sjukhusets byggnader hafva genomgått reparationer och förbättringar för kr, 1 700.—. Då vid behandlingen af de sjuka bad i stor utsträckning kommit till användning har vattentillgången, särskildt under sommaren, visat sig otillräcklig; för att afhjälpa denna olägenhet har en brunn upptagits vid sjukhusområdets östra gräns, pumpverket förflyttats dit, hvarjämte ett pumphus af trä blifvit uppfördt; brunnen har ända sedan den kom till användning visat sig gifva godt vattnet i riklig mängd. Anstalten är afsedd för högst 27 sinnessjuka. Under år 1911 har ett fall af självmord förekommit.

Upptagningsanstalten i Nyköping. Anstalten, som är uppförd å länslasarettets i Nyköping tomt, är afsedd för 20 patienter. Utrymmet har under det gångna året i det hela motsvarat behovet.

Upptagningsanstalten i Falkenberg. Anstalten, afsedd för 20 sinnessjuka, utgör en specialafdelning af Falkenbergs lasarett. Utrymmet har under året fortfarande visat sig icke motsvara behovet. Ända till 25 patienter hafva på en gång varit intagna.

Beträffande verksamheten vid öfriga i tabellerna icke förekommande upptagningsanstalter för sinnessjuka, hänvisas till öfversikt å sid. 27.

c) Enskilda anstalter.

Genom nåd. bref den 24 februari 1911 har platsantalet vid *Sigtuna sjukhem* sänkts från 28 till 24, i det att en till sjukhemmet förut hörande villa icke vidare kommer att användas till bostäder åt sinnessjuka.

Genom nåd. bref den 2 juni 1911 har ägarinnan af *Vängelsta sjukhem* medgifvits tillstånd att, efter uppförande af en nybyggnad afsedd för fem patienter, å anstalten emottaga högst 19 sinnessjuka, hvaraf högst 8 kvinnor i den s. k. större byggnaden, högst 6 män i den s. k. mindre byggnaden och högst 5 sjuka utan begränsning till sitt kön i nybyggnaden.

Angående de enskilda anstalternas verksamhet hänvisas till följande öfversikt öfver omsättningen af sinnessjuka m. m.

Öfversikt öfver antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme
å landstingens och de större städernas upptagningsanstalter
för sinnessjuka år 1911.

1	2		3	4	5	1	2		3	4	5
	Antal patienter						Antal patienter	Antal sjuk-sängar			
Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	in- tagna	döda	Under- hålls- dagar	Antal sjuk- sängar	Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	in- tagna	döda	Under- hålls- dagar	Antal sjuk- sängar		
Stockholms stad.						Hallands län.					
Sjukhuset vid Långbro †	215	48	210 781	640	Upptagn.-anst. i Falkenberg†	.	.	8 851	22		
Provisoriska sinnessjukhusen utom sjukh. v. Långbro ¹	235	3	8 720	100	Varbergs lasarett	2	—	310	2		
Stockholms län.					Göteborgs o. Bohus län.						
Upptagningsanstalten vid Ulfsunda †	32	3	9 094	27	Uddevalla lasarett	10	—	8 466	24		
Uppsala län.					Göteborgs stad.						
Upptagningsanstalten vid Uppsala hospital †	.	.	8 348	24	Upptagningsanstalten vid Göteborgs hospital †	.	.	25 166	75		
Södermanlands län.					Älfsborgs län.						
Upptagningsanstalten i Ny- köping †	31	1	6 768	20	Borås lasarett	2	—	40	3		
Östergötlands län.					Vänersborgs »	—	—	—	2		
Vadstena lasarett	15	1	6 106	16	Upptagningsanstalten vid Vänersborgs hospital †	.	.	9 887	30		
Norrköpings stad.					Skaraborgs län.						
Norrköpings sjukhus	30	2	1 856	14	Falkenbergs lasarett	35	2	8 273	24		
Jönköpings län.					Mariestads »	6	1	1 034	3		
Ulfsparre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö	48	3	13 770	40	Värmlands län.						
Kronobergs län.²					Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital †	23	—	7 086	20		
Upptagningsanstalten vid Växjö hospital †	.	.	14 102	40	Örebro län.						
Kalmar läns norra landstingsområde.					Örebro lasarett	5	—	4 342	12		
Västerviks lasarett	3	—	2 579	6	Västmanlands län.						
Kalmar län södra landstingsområde.					Västerås lasarett	22	1	9 544	21		
Kalmar lasarett	4	1	1 066	3	Kopparbergs län.						
Gottlands län.					Falu lasarett	13	—	4 587	12		
Visby lasarett	10	—	484	2	Gäfl. län o. Gäfle stad.						
Blekinge län.²					Gäfle o. Gästriklands lasarett	22	1	5 170	14		
Karlskrona lasarett	4	—	1 097	3	Hudikavalla lasarett	10	—	4 743	16		
Kristianstads län.					Söderhamns »	48	2	7 509	22		
Kristianstads lasarett	40	3	14 697	42	Västernorrlands län.						
Simrishamns »	—	—	1 083	3	Härnösands lasarett	6	1	80	4		
Ängelholms »	20	—	1 081	4	Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital †	.	.	8 625	24		
Malmöhus län.					Jämtlands län.						
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital †	34	2	9 905	28	Östersunds lasarett	14	1	4 561	12		
Malmö stad.					Västerbottens län.						
Allmänna sjukhuset	98	5	11 625	34	Umeå lasarett	23	9	7 762	20		
					Norrbottens län.						
					Haparanda lasarett	1	—	1	1		
					Luleå »	4	—	265	3		
					Piteå »	3	—	222	2		
					För hela riket	1 058	90	449 636	1 414		
					Om de med † betecknade frändragas	733	36	131 073	464		

† Siffrorna ingå i Tab. 1—15 i denna berättelse. — ¹ Inkl. Hälsovårdsnämndens upptagningsanstalt, öppen ¹/₃—³¹/₃ och ¹/₆—³¹/₁₀; af Provisoriska sinnessjukhusen år 1911 endast Katarina sjukhus, afd. för invärtes sjuka med 90 platser, använd för detta ändamål; de öfriga stängdes 1910 i febr., mej och juni resp. — ² Upptagningsanstalten vid Växjö hospital gemensam för Kronobergs och Blekinge län.

Öfversikt för år 1911 öfver antalet platser samt intagna, afförda och den 31 dec. 1911 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

Anstalt	Platser	Intagna		Afförda								Den 31/12 1911 närvarande		
				friska		förbättrade		oförbättrade		döda				
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Holmehus (Malmö)	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	9
Katrinelund (Malmö)	12	—	4	—	1	—	2	—	2	—	—	—	—	10
Karlskäll (Stockholm)	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 3
Peterska hemmet (Uppsala)	15	2	4	—	2	1	1	1	1	—	—	1	1	10
Sigtuna sjukhem	24	2	2	1	—	—	1	—	5	—	—	1	9	5
Solliden (Åkarp)	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Solna sjukhem	34	30	12	7	8	7	2	12	4	1	1	25	6	
Vängelsta (Uppsala län)	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	8
Summa	129	35	22	8	11	8	6	13	12	1	4	48	59	
		57		19		14		25		5		107		

Af de såsom oförbättrade afförda äro 19 öfverförda till annan anstalt för sinnessjuka.

III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I Tab. 20 meddelas ett sammandrag af de uppgifter, hvilka det enligt § 69 gällande nådiga stadga angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare afgifva.

Härnedan meddelas en öfversikt öfver resultaten af tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter.

Angående de antecknade fallen af vanvård omförmåles: En sinnessjuk 45-årig hemmansägare var fastbunden med en kring underbenet och i väggen fästad järnlänk af $\frac{1}{2}$ meters längd; rummet hade en golfyta af 1×4 meter, i golfvet fanns ett stort hål, fönstret var sönderslaget och till hälften förspikadt med klädestrazor. En 57-årig sinnessjuk bodde i ett ruckel utan skorsten, rummet var ett tillhåll för ohyra och stora råttor. Två idioter voro instägda i mörker med urindränkta trasor till sängkläder.

§ Vederbörande läkares resekostnader för dessa besök hos sinnessjuka och idioter ha uppgått till 30 209 kronor 71 öre.

Öfversikt för år 1911 öfver af provinsial- och extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och idioter med hänsyn till deras antal, beskaffenheten af deras vård och deras behof af anstaltsvård.

L ä n		Antal besökta		Vårdens beskaffenhet			Behof af anstaltsvård	
		Sinnessjuka	Idioter	Tillfredsställande	Mindre god	Vanvård	Sinnessjuka	Idioter
Stockholms	län	37	64	99	1	1	2	7
Uppsala	»	11	25	27	9	—	2	—
Södermanlands	»	27	55	79	2	1	6	10
Östergötlands	»	14	5	16	3	—	5	—
Jönköpings	»	92	70	143	19	—	13	12
Kronobergs	»	92	46	120	16	2	21	6
Kalmar	»	66	49	99	15	1	27	4
Gottlands	»	23	9	22	10	—	3	3
Blekinge	»	44	32	70	6	—	13	1
Kristianstads	»	142	113	238	17	—	18	8
Malmöhus	»	65	70	131	4	—	4	4
Hallands	»	13	18	28	3	—	3	3
Göteborgs och Bohus	län	91	80	159	11	1	16	6
Älfsborgs	län	62	62	115	9	—	17	5
Skaraborgs	»	50	36	77	9	—	22	5
Värmlands	»	38	57	93	2	—	2	1
Örebro	»	12	17	27	2	—	—	1
Västmanlands	»	22	41	61	2	—	4	1
Kopparbergs	»	71	54	117	8	—	16	5
Gäflleborgs	»	43	46	82	7	—	8	2
Västernorrlands	»	31	32	57	6	—	4	4
Jämtlands	»	12	32	37	7	—	7	2
Västerbottens	»	65	79	134	10	—	12	5
Norrbottens	»	44	51	91	4	—	5	6
Summa		1 167	1 143	2 122	182	6	230	101

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1911 har skyddsföreningen öfverlämnat till öfverläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhoppa 1 966 kronor, hvaraf 341 kronor till Uppsala hospital, 300 kronor till Lunds hospital, 275 kronor till Vadstena hospital, 225 kronor till Piteå hospital och 200 kronor till Växjö hospital, samt lägre belopp, minst 25 kronor, till öfriga anstalter.

Därjämte hafva till fyra sinnessjuka gifvits sammanlagdt 400 kronor, hvadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 2 366 kronor.

Till bestridande af dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsafgifter af 152 ledamöter och räntan af förut befintligt kapital, som ökats från 43 002 kronor 21 öre till 43 006 kronor 70 öre.

Stockholm den 18 december 1912.

Underdånigst

KLAS LINROTH.

HERM. PETERSSON.

RICHARD STENBECK.

E. SEDERHOLM.

/ A. E. Bastman.

Tab. 1. Sammanställning af uppgifterna från offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka angående *intagna och afförda* samt den 31 December *befintliga* patienter år 1911.

A n s t a l t	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11			12	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, själfständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan offentlig, själfständig anstalt för sinnessjuka öfverförda		A f f ö r d a										Den 31 December befintliga			Antalet exspek- tanter den 31 December			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	S:a	m.	kv.		
Stockholms hospital . . .	158	133	137	112	—	2	63	49	25	25	48	55	—	—	13	14	25	31	128	130	258	100	162
Uppsala » och asyl	94	68	75	58	10	10	25	19	22	16	28	2	—	—	30	29	—	—	683	592	1 275	235	198
Nyköpings hospital . . .	40	33	23	19	12	11	8	9	12	7	9	8	—	—	7	2	3	1	114	74	188	16	7
Vadstena » och asyl.	4 39	41	4 34	33	2	—	12	12	4	7	5	11	3	—	18	12	3	1	412	384	796	180	110
Växjö »	29	28	24	22	10	7	11	7	5	4	6	6	1	—	7	6	—	—	235	205	5 440	50	20
» » kriminalafd.	10	—	9	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	4	—	2	—	—	102	—	102	12	—
Visby »	8	5	7	2	—	—	4	3	3	1	1	—	—	—	2	—	—	—	36	31	67	4	2
Lunds » och asyl.	55	55	48	53	—	—	14	11	9	2	10	1	4	—	11	26	3	1	603	614	1 217	329	299
Malmö asyl	6	4	6	3	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2	4	1	—	48	76	124	4	6
Göteborgs hospital . . .	83	79	73	73	—	1	24	21	10	17	12	16	—	—	9	8	—	—	184	163	347	53	47
Vänersborgs » och asyl.	80	86	69	74	1	2	17	27	16	12	24	11	—	8	23	22	—	—	535	542	1 077	267	147
Kristinehamns » . . .	41	56	31	53	—	—	17	24	2	3	1	—	—	—	10	17	—	—	373	401	774	167	62
Härnösands »	25	25	20	22	1	—	7	14	7	5	2	3	1	—	3	4	—	—	149	129	278	66	49
Piteå hospital och asyl . .	21	8	16	4	1	—	14	7	7	4	3	2	1	—	10	9	—	—	181	144	325	119	65
Sjukhuset vid Långbro . .	60	155	49	136	50	43	29	42	28	30	12	38	19	13	20	28	1	—	284	308	592	—	—
Upptagn.-anst. v. Ulfunda .	14	18	14	18	—	—	5	6	3	6	1	2	3	3	1	2	—	—	13	12	25	1	5
» i Nyköping	16	15	12	12	2	—	3	2	3	2	2	2	9	10	—	1	—	—	10	8	18	—	—
» i Falkenberg	2	3	2	3	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	12	13	25	11	14
Summa	781	812	649	697	90	76	256	254	157	141	167	157	46	35	166	186	12	2	4,102	3,826	7,928	1,614	1,193
	1,593		1,346		166		510		298		324		81		352		14		7,928			2,807	

¹ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här. — ² 2 män intagna för observation och 3 på polisremiss. — ³ För observation. — ⁴ Häraf 1 undersökningspatient, ej sinnessjuk. — ⁵ Däraf vid Korsberga: m. 78, kv. 52, s:a 130.

Tab. 2. Öfversikt för år 1911 öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 December befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	57	106	52	100	18	35	5	16	91	209
Mani, <i>Mania</i>	25	21	25	21	14	10	—	3	24	37
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	128	172	75	124	82	105	9	20	313	434
Förvirring, <i>Confusio</i>	22	64	22	62	23	40	1	9	9	69
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	281	248	244	214	50	27	70	64	2 498	2 003
Kronisk förtrykthet, <i>Paranoia</i>	38	39	28	35	1	1	9	15	341	316
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	2	5	2	4	—	—	10	13	221	305
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	23	18	21	14	2	7	7	3	106	63
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	34	53	27	46	20	19	1	—	76	84
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	74	22	58	17	45	9	4	—	87	19
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	25	8	22	8	—	—	23	14	46	18
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	42	43	40	40	1	1	19	17	92	111
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	5	5	5	5	—	—	4	4	84	57
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	19	7	17	6	—	—	3	7	110	101
Sinnessjukdom, okänd eller icke förefintlig	11	1	11	1	—	—	1	—	4	—
Summa	781	812	649	697	256	254	166	186	4 102	3 826
	1 593		1 346		510		352		7 928	

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

Tab. 3. Öfversikt för år 1911 öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder.

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Öfver 70 år		Okänd ålder		Summa		Totalsumma			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Intagna ²	7	2	36	47	101	73	120	100	101	103	105	88	63	98	74	98	94	127	55	50	25	25	—	1	781	812	1 593			
Intagna å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	6	2	33	44	89	71	105	88	82	76	81	71	55	87	55	88	81	106	41	40	21	23	—	1	649	697	1 346			
Tillfrisknade	2	—	19	19	40	32	43	38	31	32	35	35	22	32	25	33	25	28	11	5	3	—	—	—	256	254	510			
Döda	1	—	1	4	8	5	16	20	18	9	17	15	11	20	17	20	30	30	30	26	17	37	—	—	166	186	352			

Tab. 4. Öfversikt för år 1911 öfver de offentliga, själfständiga anstalter intagna sinnessjuka, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall.

Intagna.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18	
	Summa		Civilstånd						Sjukdomens bestånd före intagningen						Antal förutgångna anfall																					
			Ogifta	Gifta	Änklingar	Änkor	Frånskilda	Under 3 mån.	3—6 mån. ³	6—12 mån.	1—2 år	Öfver 2 år	Okändt	Intet	Ett	Två	Tre	Fyra eller flera	Okändt																	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
A ⁴	757	800	457	443	260	263	31	86	9	8	273	296	89	93	77	91	72	79	215	197	31	44	520	532	103	117	33	35	10	17	53	53	38	46		
	1 557		900		523		117		17		569		182		168		151		414		75		1 052		220		68		27		106		84			
B ⁵	625	685	387	374	209	230	24	72	5	7	215	250	81	84	66	83	56	72	183	159	24	37	480	489	68	99	18	23	4	9	25	24	30	41		
	1 310		761		439		96		12		465		165		149		128		342		61		969		167		41		13		49		71			

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v. — ² De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här. — ³ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v. — ⁴ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga. — ⁵ Å offentlig, själfständig anstalt för sinnessjuka förut icke vårdade; sinnesslöa eller sinnessvaga medtagas ej här.

Tab. 5. Öfversikt för år 1911 öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *sjukdomens form* och efter *ålder vid sjukdomens utbrott*.

1 S j u k d o m	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15 Total- summa
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Öfver 70 år		Okänd ålder		Summa		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Melankoli, <i>Melancholia</i>	—	—	—	2	5	8	2	6	3	10	6	6	3	12	14	26	10	15	8	8	1	1	—	6	52	100	152
Mani, <i>Mania</i>	2	—	3	1	5	4	4	3	3	2	1	2	2	3	—	2	2	3	2	1	1	—	—	—	25	21	46
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	—	4	8	12	13	21	5	20	10	16	11	8	2	8	7	12	7	11	1	1	2	1	9	10	75	124	199
Förvirring, <i>Confusio</i>	—	—	2	6	5	10	5	8	3	7	1	9	2	10	1	3	3	5	—	2	—	1	—	1	22	62	84
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	4	2	33	30	57	53	54	31	35	19	29	22	5	25	6	10	7	14	2	—	—	1	12	7	244	214	458
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	—	—	—	5	1	2	3	4	6	5	7	2	6	5	6	2	4	—	—	3	2	28	35	63
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	6
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	3	2	3	1	2	1	3	2	4	4	1	1	—	1	2	—	1	—	1	—	—	—	1	2	21	14	35
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	2	1	4	5	4	4	4	4	1	10	2	9	1	4	1	3	1	2	—	—	—	—	7	4	27	46	73
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	—	1	—	2	—	8	3	7	3	8	1	10	2	4	2	13	2	4	—	—	—	1	4	58	17	75
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	2	—	1	2	—	3	—	2	2	8	2	5	—	2	—	—	—	—	1	22	8	30
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	—	1	—	—	1	1	1	1	2	—	1	1	4	1	4	1	5	7	16	11	4	10	2	6	40	40	80
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	5	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	10
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	14	2	—	1	—	1	1	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	6	23
Sinnessjukdom, okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Summa	30	16	54	59	94	105	92	81	74	74	70	66	36	77	50	69	59	65	38	27	8	14	35	43	640	696	1336

Anm. Här medtagas ej sådana som vid intagandet voro icke sinnessjuka.

¹ Från och med 15 år istill 20 år o. s. v.

Tab. 6. Öfversikt för år 1911 öfver *orsaker*, under hvilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hafva uppkommit hos under året intagna.

	1		2		3	
	O r s a k		Intagna		Intagna, & statens anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Årftlig belastning.	Sinnessjukdom hos	fadern	57	37	47	26
		modern	44	54	41	51
		far- eller morföräldrar	30	26	26	26
		syskon	76	96	66	78
		aflägsnare släktingar	120	125	114	105
	Alkoholism hos	fader	40	52	34	45
		moder	3	2	3	2
	Epilepsi hos	föräldrar	5	5	3	4
		syskon	6	14	4	8
		aflägsnare släktingar	7	8	7	6
Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	föräldrar	28	32	22	26	
	syskon	8	17	7	17	
	aflägsnare släktingar	11	21	7	16	
Andra former af belastning	34	30	29	21		
Pubertet	—	—	—	—		
Klimakterium	—	—	—	—		
Ålderdom	3	2	3	2		
Hafvandeskap	—	8	—	8		
Barnsäng	—	23	—	21		
Digifning	—	10	—	7		
Influensa	3	7	3	4		
Tyfoidefeber	1	4	1	4		
Andra akuta infektionssjukdomar	2	4	1	3		
Syfilis	19	6	15	6		
Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberculos etc.)	8	7	5	7		
Inanition	—	—	—	—		
Kronisk alkoholism	103	25	81	22		
Andra kroniska intoxicationssjukdomar	—	1	—	1		
Skador & hufvudet	21	4	19	4		
Organiska hjärnlidanden	11	10	10	10		
Andra sjukdomar	7	12	7	12		
Oregelbundet, utsväfvande lefnadssätt	10	6	9	6		
Hälsövidrigt eller ansträngande arbete i yrke	12	17	11	15		
Pauperism	—	4	—	4		
Psykisk öfveransträngning	8	12	7	10		
Missräkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer	45	44	40	44		
Kärlek	7	10	5	10		
Religiösa påverkningar	3	7	3	5		
Häftig sinnesrörelse	8	29	6	22		
Cellstraff	2	—	2	—		
Andra yttre omständigheter	9	8	7	8		

Tab. 7. Öfversikt för år 1911 öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke.

1	2		3	4		5	
	Yrkes- utöfvare		Hustrur utan yrke	Barn under 15 år		Öfriga familje- med- lemmar	
	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.
I. Jordbruk med binäringar.							
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, landbruksinspektorer	2	—	2	—	—	2	1
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, mejerister, trädgårdsmästare	59	4	56	—	—	32	54
Torpäre, stutare, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	118	36	42	—	1	5	8
Fiskare	4	—	—	—	—	—	—
II. Industri och handverk.							
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, byggmästare, bokhållare	13	2	19	—	—	—	6
Arbetare	130	32	63	1	—	3	2
Handverkare	76	23	28	2	—	—	8
III. Handel och samfärdsel.							
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	52	19	28	—	—	—	2
Idkare af värdsushörrelse och deras biträden	2	5	—	—	—	—	1
Tjänstemän vid post, telegraf och järnvägar	7	1	6	1	—	—	2
Betjante vid d:o	11	2	7	—	—	1	2
Sjöfarande, lotsar	10	—	4	—	—	—	—
Hyrkuskar, åkare och stadsbud	7	—	5	—	—	—	—
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.							
Prästerskap	—	—	1	—	—	—	3
Civile och kommunala tjänstemän	3	—	2	—	—	—	2
D:o d:o betjante	2	—	—	—	—	—	—
Militärer af officers grad	2	—	3	—	—	—	1
D:o af lägre grad	20	—	1	—	—	1	—
Lärre	6	16	—	—	—	1	—
Litteratörer, artister	4	2	1	—	—	—	—
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	4	—	3	—	—	—	—
Barnmorskor, sjukvårdspersonal	—	14	—	—	—	—	—
Studeraude, jurister	6	13	—	—	—	—	—
Renskrifvare	2	—	1	—	—	—	—
V. Annat yrke.							
Tjänstehjon, förut ej angifna	1	100	—	1	—	1	—
Arbetare, d:o d:o	19	9	8	—	—	1	—
f. d. Yrkesutöfvare, kapitalister och pensionärer	3	3	—	—	—	—	3
Understödtagare	14	7	2	1	—	—	—
Fångar	7	—	—	—	—	—	—
VI. Utan eller okänt yrke							
	6	20	11	—	1	—	5
Summa	590	308	293	6	2	47	100

Tab. 8. Öfversikt för år 1911 öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort.

L ä n.	2		3		4	
	Landsbygd		Stad		Summa	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Stockholms stad	—	—	143	188	143	188
Stockholms län	47	48	1	2	48	50
Uppsala »	14	10	12	10	26	20
Södermanlands »	28	28	3	6	31	34
Östergötlands »	22	17	9	9	31	26
Jönköpings »	7	12	3	1	10	13
Kronobergs »	17	13	1	1	18	14
Kalmar »	7	4	3	3	10	7
Gottlands »	7	1	1	1	8	2
Blekinge »	5	5	4	2	9	7
Kristianstads »	11	15	—	—	11	15
Malmöhus »	34	28	11	7	45	35
Hallands »	5	6	4	5	9	11
Göteborgs och Bohus län	27	23	37	50	64	73
Älfsborgs län	27	26	5	13	32	39
Skaraborgs län	29	18	1	5	30	23
Värmlands »	17	22	3	10	20	32
Örebro »	9	12	2	6	11	18
Västmanlands »	10	6	1	4	11	10
Kopparbergs »	15	16	1	—	16	16
Gäflborgs »	12	11	5	6	17	17
Västernorrlands »	17	17	1	6	18	23
Jämtlands »	6	5	1	1	7	6
Västerbottens »	8	2	—	—	8	2
Norrbottnens »	12	3	—	—	12	3
Okänd hemort	11	16	—	15	1	11
Utrikes ort	—	—	13	12	3	2
Summa	394	354	255	343	649	697
	748		598		1346	

Tab. 9. Öfversikt för år 1911 öfver tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, själfständiga anstalter intagna.

1	2	3	4	5	6	7	
Intagningsårets	årtal	Intagna ²	Däraf vid intagnin- gen som obotliga att anse	Tillfrisknade under nä- got af de 10 åren ³	Tillfrisk- ningspro- cent för de i kol. 3 angifna intagna	De d:o af de in- tagna med afdrag af de i kol. 4 anförda	
ordningsnummer							
Det 10:de	} räknadt tillbaka från redovisningsåret som 1:sta år.	1902	799	416	191	23.9	49.9
» 9:de		1903	645	352	189	29.3	64.5
» 8:de		1904	573	243	185	32.3	56.1
» 7:de		1905	850	478	212	24.9	57.0
» 6:te		1906	1,411	974	277	19.6	63.4
» 5:te		1907	1,039	632	291	28.0	71.5
» 4:de		1908	1,022	525	294	28.8	59.2
» 3:dje		1909	982	468	287	29.2	55.8
» 2:dra		1910	1,844	911	351	19.0	37.6
Redovisningsåret		1911	1,583	608	341	21.5	35.0

Anm. Fr. o. m. årg. 1910 hafva från antalet intagna utslutits vid intagandet icke sinnessjuka¹ Huruvida från landsbygd eller stad är icke uppgifvet. — ² De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här. — ³ De tillfrisknade införas för det år, under hvilket de å anstalten intagits, och ej för det år, under hvilket de utskrifvits tillfrisknade.

Tab. 10. Öfversikt för år 1911 öfver de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka *tillfrisknade*.

S j u k d o m.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15			
	Vistelsetid inom hospitalet														Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst														Summa		Summa summarn	
	kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år		öfver 2 år		kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år.		2-5 år.		öfver 5 år		okändt									
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Melankoli, <i>Melancholia</i>	5	8	6	14	2	3	4	5	1	5	2	2	2	9	4	6	5	7	4	8	1	1	—	2	18	35	53					
Mani, <i>Mania</i>	8	5	3	2	3	2	—	1	—	—	1	5	7	2	3	2	2	1	1	—	—	—	—	—	14	10	24					
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i> , ...	25	27	21	25	13	26	11	14	12	13	15	10	19	19	12	31	18	20	11	12	2	5	5	8	82	105	187					
Förvirring, <i>Confusio</i>	10	14	6	12	5	12	1	2	1	—	6	11	5	7	9	17	1	5	—	—	1	—	1	—	23	40	63					
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	9	4	10	4	19	11	8	6	4	2	4	1	11	2	12	9	12	9	7	3	3	—	1	3	50	27	77					
Kronisk förryckthet, <i>Paranoia</i>	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2						
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	1	7	—	—	1	—	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	7	9					
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	12	12	2	2	—	3	1	1	5	1	8	7	2	1	1	4	1	2	3	2	4	1	1	2	20	19	39					
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	36	8	3	1	4	—	1	—	1	—	31	7	4	1	4	—	4	—	—	1	1	—	1	—	45	9	54					
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2					
Sinnessjukdom okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Summa	107	87	51	60	47	57	27	29	24	21	68	50	51	41	45	69	45	45	26	26	12	7	9	16	256	254	510					

¹ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. 11. Öfversikt för år 1911 öfver dödsorsaker bland de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka afidna.

1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Okt. 1911)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	1	11	12
Septichæma	2	2	4
Erysipelas	—	—	—
Febris typhoides	1	2	3
Tetanus	—	—	—
Tuberculosis pulmonum	55	72	127
» aliorum organorum	1	8	9
Syphilis	1	—	1
Aliæ infectiones	1	—	1
Pseudoleuchæmia	—	—	—
Anæmia	—	1	1
Diabetes mellitus	1	—	1
Cachexia	1	—	1
Hæmorrhagia cerebri et meningum. Emollitio cerebri	5	7	12
Abscessus cerebri. Meningitis purulenta acuta	1	—	1
Epilepsia	3	1	4
Otitis media purulenta	—	—	—
Dementia paralytica	18	11	29
Insania	—	1	1
Insania epileptica	—	—	—
Pericarditis	2	—	2
Endocarditis chronica. Vitium org. cordis. Myocarditis chronica	9	21	30
Arteriosclerosis. Aneurysma	2	5	7
Thrombosis. Embolia	—	—	—
Alii organorum circulationis morbi	—	—	—
Pleuritis. Empyæma	4	2	6
Bronchitis acuta et chronica	1	2	3
Pneumonia acuta	29	18	47
Gangræna pulmonum	3	—	3
Gastroenteritis acuta et chronica	4	4	8
Ulcus ventriculi	1	2	3
Hernia intestinalis	—	—	—
Appendicitis	1	—	1
Hepatitis interstitialis chronica. Cirrhosis hepatis	—	—	—
Cholelithiasis	1	1	2
Alii organ. digestionis morbi	2	2	4
Nephritis acuta et chronica	4	4	8
Cystopyelonephritis	1	1	2
Carcinoma	7	6	13
Sarcoma	—	1	1
Tumores alii	2	—	2
Fractura basis cranii	1	—	1
Submersio	1	—	1
Suicidium	—	1	1
Summa	166	186	352

Tab. 12. Öfversikt för år 1911 öfver *tillfälliga sjukdomar* bland de å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka vårdade.

I				I			
S j u k d o m (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Dec. 1891)	M.	Kv.	Summa	S j u k d o m (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Dec. 1891)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	1	12	13	Pneumonia acuta	45	23	68
Scarlatina	—	—	—	Gangræna pulmonum	5	1	6
Febris ephemera	9	21	30	Emphysema pulmonum	5	3	8
Febris typhoides	1	5	6	Asthma	3	2	5
Influenza epidemica	62	107	169	Stomatitis	—	—	—
Diphtheria	—	—	—	Angina tonsillaris	53	55	108
Erysipelas	30	37	67	Gastritis acuta et chronica	62	61	123
Pyæmia	2	2	4	Ulcus ventriculi	4	6	10
Tetanus	—	—	—	Neuroses ventriculi	—	—	—
Tuberculosis pulmonum	117	149	266	Enteritis et colitis acuta et chronica	149	149	298
al. org.	25	37	62	Typhlitis, peri- et paratyphlitis	4	3	7
Syphilis acquisita	5	5	10	Heus	2	2	4
Chlorosis. Anæmia	2	17	19	Hernia	44	5	49
Purpura simplex	—	—	—	Fistula ani	—	—	—
Hæmorrhagia cerebri. Emollitio cerebri	4	6	10	Prolapsus ani vel recti	3	8	11
Abscessus cerebri	—	—	—	Helminthiasis	2	2	4
Meningitis cerebralis	1	2	3	Peritonitis	5	2	7
Sclerosis cerebri	6	—	6	Arcites	3	3	6
Myelitis	—	1	1	Icterus catarrhalis	2	5	7
Neuritis	1	—	1	Cholelithiasis	2	6	8
Neuralgia	—	—	—	Nephritis acuta et chronica	20	15	35
Paralysis peripherica	—	—	—	Cystitis acuta et chronica	5	8	13
Diabetes mellitus	8	2	10	Neuroses vesicæ urinariæ	—	—	—
Diabetes insip.	—	—	—	Hypertrophia prostatae	—	—	—
Morbus Basedowi	1	3	4	Fistula urinaria	—	—	—
Hydrocephalus	—	—	—	Hydrocele	—	—	—
Conjunctivitis	—	—	—	Endometritis	—	—	—
Keratitis	2	3	5	Myitis acuta et chronica	—	—	—
Ulcus corneæ serpens	—	—	—	Tendovaginitis	—	—	—
Iritis	2	1	3	Alii morbi organorum sexualium	—	2	2
Glaucoma	—	—	—	Bursitis	4	6	10
Cataracta	4	2	6	Synovitis	2	3	5
Blepharitis ciliaris	12	7	19	Rheumatismus artic. ac. et chr.	39	26	65
Strabismus	—	—	—	Arthritis deformans	—	—	—
Dacryocystitis	5	8	13	Periostitis	3	4	7
Aliae ophthalmiæ	—	—	—	Erythema multiformi et nodosum	—	3	3
Otitis media purulenta	22	30	52	Urticaria	—	—	—
Pericarditis. Endo- o. Myocarditis	11	7	18	Herpes zoster	5	6	11
Cor adiosum	1	1	2	Psoriasis	—	6	6
Vitium organicum cordis	21	21	42	Eczema	24	13	37
Endarteritis. Arteriosclerosis	24	29	53	Aene	11	2	13
Aneurysma	—	—	—	Sycosis	2	—	2
Varix	21	17	38	Phlegmone. Abscessus	138	70	208
Phlebitis et periphlebitis	—	—	—	Furunculus	172	52	224
Thrombosis	—	—	—	Carbunculus	38	17	55
Lymphangitis	30	15	45	Ulcus	50	23	73
Lymphadenitis	3	2	5	Gangræna. Decubitus	8	5	13
Morbi cav. nas.	—	—	—	Alii morbi cutanei	—	—	—
Laryngo-tracheitis	—	2	2	Cancer	10	10	20
Oedema laryngis	—	—	—	Lymphoma	1	4	5
Pleuritis	22	4	26	Myoma uteri	—	—	—
Bronchitis acuta et chronica	109	80	189	Struma	—	2	2
Hæmorrhagia pulmonum	—	—	—	Alii tumores	2	—	2
				Trauma	287	192	479

Tab. 13. *Kriminalpatienter* å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka år 1911.

A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.

A n s t a l t .	Underhålls- dagar	3		4		
		Medeltal vårdade per dag		Den 31 December befintliga ²		
		m.	kv.	m.	kv.	S:a
Stockholms hospital	6 434	14.9	3.7	13	5	18
Uppsala » och asyl	26 230	65.5	6.4	64	6	70
Nyköpings »	5 287	11.5	3.0	11	3	14
Vadstena » och asyl	10 578	23.9	5.0	24	5	29
Växjö »	2 682	4.3	3.0	7	3	10
» » , kriminalafdelningen	37 349	102.3	—	100	—	100
Visby »	2 289	5.1	1.0	5	1	6
Lunds » och asyl	15 183	29.8	11.7	30	11	41
Malmö asyl	2 190	3.0	3.0	3	3	6
Göteborgs hospital	5 459	13.9	1.0	16	1	17
Vänersborgs » och asyl	12 256	27.6	6.0	29	6	35
Kristinehamns »	7 557	13.1	7.6	14	7	21
Härnösands »	6 439	14.6	3.0	16	3	19
Piteå hospital och asyl	4 190	10.3	1.2	9	1	10
Sjukhuset vid Långbro	—	—	—	—	—	—
Upptagningsanstalten vid Ulfseunda	—	—	—	—	—	—
» i Nyköping	—	—	—	—	—	—
» i Falkenberg	229	0.6	—	—	—	—
Summa	144 302	340.4	55.3	341	55	396

B. Å samtliga anstalter under året intagna¹ och afförda.²

	1	2		3		4		5	
		Otillräkneliga förklarade		Straffångar		Rannsakningsfångar		Observationsfall.	
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Af intagna voro tilltalade eller dömda för	mord, mordförsök	2	—	—	—	—	—	2	—
	dråp	3	—	—	—	—	—	—	—
	mordbrand	3	—	—	—	—	—	3	—
	öfvervåld, misshandel	2	—	1	—	—	—	1	—
	stöld, bedrägeri, rån, förfalskning	4	—	1	1	—	—	11	—
	hemfridsbrott	—	—	—	—	—	—	—	—
	resande af lifsfarl. vapen	1	—	—	—	—	—	1	—
	mened	—	—	—	—	—	—	—	—
	sedlighetsbrott	1	2	—	—	—	—	3	—
	brott mot krigslagarna	1	—	—	—	—	—	1	—
Summa	17	2	2	1	—	—	22	—	
Afförda	Tillfrisknade	7	—	4	—	—	—	—	—
	Förbättrade	—	—	—	—	—	—	—	—
	Oförbättrade	—	—	—	—	—	—	—	—
	Till annan offentl. självständig anstalt	7	—	1	—	—	—	—	—
Döda	7	3	1	—	—	—	—	—	
Summa	21	3	6	—	—	—	—	—	

¹ De från annan statens anstalt öfverförda upptagas icke här. — ² Observationsfall upptagas icke här.

Tab. 14. Öfversikt för år 1911 angående å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka intagna¹ och aflidna, af *dementia paralytica* lidande.

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10				
I n t a g n a					A f l i d n a										
Y r k e	Yrkes- utöfvare		Famil- jemed- lemmar	Ålder vid döds- fallet	Sjukdomens bestånd från dess uppkomst										
	m.	kv.			Under 1 år	1—2 år ²	2—3 år	3—5 år	5—10 år	Öfver 10 år					
					m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.			
<i>I. Jordbruk med binärningar.</i>					0—25 år . . .					1		1			
Godsägare och därmed jämför- liga arrendatorer, landbruks- inspektorer					25—30 år ³ . . .		1								
Hemmansägare och därmed jämför- liga arrendatorer, rättare, ladufogdar, trädgårdsmästare					30—35 år . . .	1			1						
Torpare, jordbruksarbetare, tjä- nare					35—40 år . . .		1	2	1						
Fiskare					40—45 år . . .			1	3	1	1				
<i>II. Industri och handverk.</i>					45—50 år . . .	1	1		1	2	1	1			
Fabriks- och bruksägare etc. . .					50—60 år . . .	3		1	1	2	3	3			
Arbetare					60—70 år . . .		2								
Handverkare					Öfver 70 år . . .										
<i>III. Handel och samfärdsel.</i>					Okänd										
Handl., idk. af världshusrör. etc.					Summa	5	4	5	1	1	7	6	5	1	1
Tjänstemän vid post, telegraf, järnvägar															
Betjante vid do															
Hyrkuskar, åkare och stadsbud, stufvare															
<i>IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.</i>															
Civila och kommunala tjänste- män, läkare, lärare etc. . . .						2									
Militärer (subalterner)						1									
<i>V. Annat yrke.</i>															
Arbetare, förut ej angifna . . .							3								
Understödstagare							1								
Summa					22	4	4								

Intagna.

Civilstånd.

Ogift	{m. 4
	{kv. 5
Gift	{m. 15
	{kv. 2
Änkling	2
Auka	1
Fränskild	{m. 1
	{kv. —

Hemort.

Landsbygd	{m. 10
	{kv. 2
Stad	{m. 12
	{kv. 6

Antaglig sjukdomsorsak.

Syfilis	{m. 17
	{kv. 6
Alkoholmissbruk	{m. —
	{kv. —

¹ Här upptagas icke å offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka förut under diagnos dementia paralytica vårdade, ej heller från annan sådan anstalt öfverförda. — ² Från och med 1 år intill 2 år o. s. v. — ³ Från och med 25 år intill 30 år o. s. v

Tab. 15. Sammanställning af uppgifter från offentliga, själfständiga anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden år 1911.

Anstalt	2			3					4					5			6		
	Antal sjukplatser vid årets slut			Underhållsdagar					Medeltal vårdade för dag					Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnaden för sjukvården		
	å statens anstalter		å landstings-, resp. stadsanstalt	å statens anstalter				å landstings-, resp. stadsanstalt	å statens anstalter				Totalkostnad	För underhållsdag		Totalkostnad ¹⁾	Medelkostnad för hvarje person för dag	Medelkostnad för hvarje person för år	
	I klass	allm. klass		I klass	II klass	III klass	utan afgift		I klass	II klass	III klass	utan afgift		I klass	allm. klass				kr.
Stockholms hospital .	20	235	—	9 202	24 596	54 799	5 754	—	25	67	150	16	—	48 295·84	114·2	44·4	224 415·60	2·38	869·88
Uppsala hosp. o. asyl	30	1 210	24	10,988	43 675	376 808	26 689	8 348	30	120	1 032	73	23	249 888·02	123·9	51·9	724 780·27	1·65	567·06
Nyköpings hospital .	—	186	—	—	2 955	59 785	5 529	—	—	8	164	15	—	29 318·32	—	43·9	128 437·42	1·88	686·69
Vadstena hospital o. asyl	26	774	—	9 563	26 142	245 001	10 630	—	26	72	671	29	—	126 162·72	103·5	41·3	380 303·74	1·30	476·32
Växjö	10	240	40	4 015	9 519	83 619	2 417	14 102	11	26	229	7	39	71 322·05	137·5	44·6	300 173·24	1·98	725·04
» krim.-afd.	—	100	—	—	3 395	—	33 954	—	—	9	—	93	—						
» Korsberga kolonien	—	—	—	—	3 389	40 610	—	—	—	9	111	—	—	30 797·06	—	—	42 484·43	0·96	352·56
Visby hospital . . .	—	63	—	—	2 079	20 063	2 239	—	—	6	55	6	—	11 827·11	—	48·7	46 826·15	1·93	703·28
Lunds » o. asyl	30	1 169	28	10 917	39 663	365 120	16 165	9 905	30	109	1 000	44	27	201 926·33	114·5	42·2	619 163·73	1·40	513·22
Malmö »	—	124	—	—	5 873	36 896	2 413	—	—	16	101	7	—	19 455·88	—	39·8	76 415·28	1·66	570·28
Göteborgs hospital .	50	242	75	13 820	15 301	63 701	5 426	25 166	38	42	175	15	69	59 472·47	112·5	40·1	252 125·94	2·04	745·66
Vänersborgs h. o. a.	—	1,050	30	—	27 898	342 098	12 067	9 837	—	76	937	33	27	159 560·08	—	40·5	527 392·23	1·35	491·18
Kristinehamns hosp. .	—	748	20	—	24 925	241 632	7 557	7 086	—	68	661	21	19	129 062·95	—	45·9	435 215·47	1·65	565·46
Härnösands »	—	245	24	—	7 674	77 359	6 439	8 625	—	21	212	18	24	50 396·44	—	50·3	167 651·60	1·67	611·27
Piteå hospital o. asyl	—	370	—	—	4 698	114 823	4 675	—	—	13	314	13	—	55 243·78	—	44·5	236 640·75	1·91	696·00
Sjukhuset vid Långbro	—	—	640	—	—	—	—	210 781	—	—	—	—	577	115 083·60	104·5	53·2	436 620·86	2·07	756·05
Uppt.anst.vid Ulfunda	—	—	27	—	—	—	—	9 094	—	—	—	—	25	4 819·22	—	53·0	26 501·18	2·80	1 022·00
» i Nyköping	—	—	20	—	—	—	—	6 768	—	—	—	—	18	2 924·10	—	43·2	12 840·68	1·89	689·85
» i Falkenberg	—	—	22	—	—	—	—	8 851	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—
Summa	166	6 756	950	58 505	241 782	2 122 314	141 954	318 563	160	662	5 812	390	872	1 365 555·97	2) 47·5	3) 1 6379 88·47	4) 1 611	5) 589·17	
	6 922			2 564 555						7 024									

¹⁾ Beräknad, hvad beträffar statshospitalen, genom afdrag från hela utgiftssumman af utgifter för underhåll och förbättring af byggnader och gårdar och för utskylders samt inkomsterna af trädgård och jordbruk eller annan dylik handtering. ²⁾ Särskild uppgift härutinnan kan ej lämnas, då upptagningsanstalten är förenad med länets sjukstuga. ³⁾ Motsvarande kostnader för statshospitalen äro 1 242 729·05 kr., 46·98 öre, 4 162 025·75 kr., 1·57 kr., 574·04 kr.

Tab. 17. Sammandrag af 1911 års redovisning öfver anslaget till hospitals underhåll.

Debet.				Kredit.	
<i>Balans från år 1910.</i>				<i>Balans från år 1910.</i>	
Behållningar och fordringar:				Skulder:	
Kassan	20 323 72			Patientafgifter	477 667 35
Förråden	433 841 17			Diverse kreditorer	304 327 48
Patientafgifter	40 073 70			K. M. Noréns Elektriska Affär	160 — 782 154 83
I bank inestående	596 292 37			<i>Utgifter, se tab. N:r 19 .</i>	— — 5 519 946 02
Diverse	211 193 98				
Förskott till utredning af vissa hospital	50 051 70			<i>Balans till år 1911.</i>	
von Sassa donationsfonden	30,000 —			Behållningar och fordringar:	
Lundgrenska d:o	1 249 47			Kassan	35 409 13
N. P. Rosenblads d:o	2 887 50			Förråden	442 958 02
C. M. Lindströms d:o	476 55			Patientafgifter	41 074 40
Lundinska d:o	15 685 94			I bank inestående	789 848 17
Hedströmska d:o	1 564 07			Diverse	153 884 81
Patienternas utflyktsfond .	345 58			Förskott till utredning af vissa hospital	85 899 69
W. Enbloms sjukvårdsfond	6 046 73			von Sassa donationsfonden	30 000 —
Hospitals arbetskassa . . .	8 300 80			Lundgrenska d:o	1 299 45
Förskjutna utgifter för nytt tvätthus vid Lunds hos- pital	10 874 88			N. P. Rosenblads d:o	2 875 20
Förskott att ersättas jäm- likt K. bref ^{8/10} 1910	1 853 32	1 431 061 48		C. M. Lindströms d:o	495 59
<i>Inkomster, se Tab. 18 . . .</i>	— —	5 616 465 81		Lundinska d:o	15 923 24
				Hedströmska d:o	1 629 48
<i>Balans till år 1912.</i>				Patienternas utflyktsfond .	359 38
Skulder:				W. Enbloms sjukvårdsfond	6 309 17
Patientafgifter	525 672 86			Hospitals arbetskassa . . .	8 660 17
Diverse kreditorer	347 817 60	873 490 46		Förskott att ersättas . . .	2 291 — 1 618 916 90
Summa kr.	— —	7 921 017 75		Summa kr.	— — 7 921 017 75

Tab. 18. Inkomster för

1	2		3	
	Statsanslag		Patientafgifter	
	kr.	öre	kr.	öre
Af Kungl. Statskontoret levererade	3 500 000	—	—	—
Stockholms hospital	—	—	78 460	60
Uppsala » och asyl	—	—	310 189	60
Nyköpings »	—	—	38 826	—
Vadstena » och asyl	—	—	195 063	02
Växjö »	—	—	128 092	65
Visby »	—	—	14 098	20
Lunds » och asyl	—	—	302 518	25
Malmö asyl	—	—	27 996	15
Göteborgs hospital	—	—	148 766	60
Vänersborgs »	—	—	252 830	80
Kristinehamns »	—	—	183 984	—
Härnösands »	—	—	71 169	80
Piteå » och asyl	—	—	73 591	80
Säters »	—	—	—	—
Västerviks »	—	—	—	—
Summa	3 500 000	—	1 825 587	47

Tab. 19. Utgifter för

1	2		3		4		5		6		7		8	
	Af-skrifning		Aftöning		Utspisning		Linne samt gång- och sängkläder		Eldning och lys-hållning		Medika-menter		Tvätt och renhållning	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	11 063	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital	—	—	68 676	98	81 019	12	10 948	35	30 630	24	4 384	11	4 035	08
Uppsala » o. asyl	—	—	207 272	02	312 853	61	48 279	69	99 425	14	9 346	22	12 422	83
Nyköpings »	—	—	45 637	84	46 631	08	8 427	70	16 311	79	777	46	2 365	60
Vadstena » o. asyl	1 156	60	118 815	80	168 054	49	22 176	10	51 302	25	3 636	47	5 935	28
Växjö »	—	—	109 963	22	111 551	66	15 456	58	42 457	—	2 583	59	3 852	50
» » Korsberga kolonien	—	—	5 612	98	930 797	06	1 106	81	502	88	—	—	147	37
Visby »	—	—	17 290	83	17 947	52	2 364	09	5 141	72	204	98	859	48
Lunds » o. asyl	525	14	172 501	76	266 941	69	46 927	12	70 006	15	7 216	37	16 342	66
Malmö asyl	6	44	26 443	72	25 298	80	4 091	23	8 788	84	380	59	1 793	56
Göteborgs hospital	151	18	78 205	47	91 894	56	15 550	02	43 006	60	3 607	57	3 993	84
Vänersborgs » o. asyl	—	—	161 982	66	236 246	78	19 529	59	56 634	84	8 865	61	9 382	12
Kristinehamns »	—	—	135 416	16	187 405	76	22 624	61	65 913	40	4 777	80	7 102	06
Härnösands »	—	—	50 208	55	70 606	43	9 436	73	18 823	75	2 049	62	2 564	70
Piteå » o. asyl	—	—	81 254	47	84 671	13	12 659	20	40 946	67	2 648	08	3 949	77
Säters »	—	—	23 263	62	3 493	13	—	—	18 446	09	71	61	375	77
Västerviks »	—	—	24 168	92	2 937	—	—	—	14 651	36	571	69	392	71
Summa	1 830	36	1 337 778	82	1 738 349	82	239 577	82	582 988	72	51 121	77	75 515	33

¹ Från Danviks hospital enligt Kungl. brefvet till Serafimer Ordensgillet den 9 januari 1871. — ² Enligt den 29 jnni 1910. — ⁴ D:o vid Kristinehamns hospital enl. Kungl. brefvet den 29 november 1906. — ⁵ D:o vid Kungl. Med.-styr. beslut den 18 oktober 1905. — ⁷ D:o vid Vänersborgs hospital och asyl enl. Kungl. brefren 1909 och den 19 maj 1911. — ⁹ Häruti ingå kostnaderna för de sjukas inackordering. — ¹⁰ Däraf till ut-

hospitals underhåll år 1911.

4		5		6		7		8		9		10	
Ränta & patient-afgifter		Ersatt be-grafnings-kostnad		Underhålls-bidrag		Anmär-knings-medel		Diverse		Trädgård och jord-bruk		S u m m a	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	—	—	14 000	—	—	—	—	—	—	—	3 500 000	—
47	36	72	—	—	—	—	—	4 696	14	2 046	60	99 322	70
71	16	780	—	—	—	—	—	8 783	37	28 846	56	348 670	69
2	88	90	—	—	—	—	—	1 124	91	682	87	40 726	66
32	51	432	—	—	—	—	—	18 708	50	26 459	09	240 695	12
14	96	108	—	—	—	—	—	4 912	78	26 373	20	159 501	59
—	—	—	—	—	—	—	—	6 373	05	127	60	20 598	85
35	29	396	—	—	—	—	—	7 439	58	19 168	38	329 557	50
6	84	68	—	—	—	—	—	1 264	68	—	—	29 335	67
28	63	102	—	—	—	—	—	3 235	22	5 039	63	157 172	08
56	69	562	—	—	—	—	—	2 630	12	33 859	49	289 939	10
70	68	407	59	—	—	—	—	13 371	31	33 856	45	231 690	03
6	05	90	—	—	—	—	—	1 006	28	4 972	16	77 244	29
29	47	282	—	—	—	—	—	1 355	56	11 235	06	86 494	29
—	—	—	—	—	—	—	—	21	68	3 602	19	3 623	82
—	—	—	—	—	—	—	—	292	64	1 600	78	1 893	42
402	52	3 389	59	14 000	—	—	—	75 216	17	197 870	06	5 616 465	81

hospitals underhåll år 1911.

9		10		11		12		13		14		15		16	
Inven-tarier		Underhåll m. m. af byggnader o. gårdar		Skrif-materialier		Utskylder		Diverse utgifter		Indrag-ningsstat		Trädgård och jord-bruk		S u m m a	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	239 982	68	—	—	—	—	2 587	63	—	—	—	—	53 634	13
5 647	57	16 394	74	1 323	30	—	—	9 577	83	4 350	—	5 869	52	242 856	84
11 773	49	54 167	86	2 552	38	216	62	26 638	53	2 211	67	20 851	20	808 011	31
1 614	72	6 488	59	737	28	—	—	4 500	63	750	—	1 366	79	135 608	88
6 549	82	48 992	12	824	19	74	68	12 020	04	6 603	33	19 969	12	466 110	29
5 200	30	30 016	16	1 157	57	150	88	12 849	06	2 080	—	25 078	13	362 396	65
123	48	344	18	—	—	—	—	1 816	11	—	—	—	—	40 450	87
405	26	4 549	54	347	44	4	24	150	—	900	—	40	58	150	—
15 196	27	86 285	66	2 672	20	418	03	6 642	27	—	—	17 269	24	56 697	95
3 133	28	3 338	25	603	13	86	37	19 958	65	3 300	—	—	—	725 560	94
5 066	66	25 312	17	1 315	74	132	10	4 380	81	1 195	—	—	—	80 046	02
16 786	28	83 899	73	2 368	97	522	97	33 312	40	1 250	—	7 456	19	33 312	40
8 695	56	63 237	78	1 937	13	98	19	7 818	92	—	—	—	—	284 761	02
3 066	42	30 656	14	1 019	26	251	63	7 818	92	—	—	29 280	32	1 675	62
4 417	31	89 391	32	1 389	33	15	38	20 174	55	—	—	—	—	645 674	42
—	—	75	—	2 243	73	95	67	2 481	05	—	—	—	—	2 481	05
18	05	3 577	45	2 505	97	—	—	17 881	47	—	—	22 393	03	537 482	95
—	—	—	—	—	—	—	—	6 441	28	2 170	83	6 236	19	203 531	53
—	—	—	—	—	—	—	—	7 338	49	800	—	7 801	36	337 282	51
—	—	—	—	—	—	—	—	207 767	82	—	—	—	—	207 767	82
—	—	—	—	—	—	—	—	1 819	12	—	—	3 921	48	53 805	22
—	—	—	—	—	—	—	—	182 562	66	—	—	—	—	182 562	66
—	—	—	—	—	—	—	—	2 998	70	—	—	6 263	09	58 084	94
87 694	47	587 209	37	23 003	62	2 066	76	593 393	09	25 610	83	173 796	24	5 619 946	02

Kungl. Med. styr.s särskilda beslut. — ³ Afser utredningen vid Göteborgs hospital enl. Kungl. Med.-styr. beslut Säters hospital enl. Kungl. brefven den 19 mars 1909 och den 19 maj 1911. — ⁶ D:o vid Visby hospital enl. den 4 mars 1904 och den 24 mars 1905. — ⁸ D:o vid Västerviks hospital enl. Kungl. brefven den 3 september redning af vissa ofvan angifna hospital 427 949: 55 kr.

Tab. 20. Sammandrag af kyrkoherdarnes och hälsovårdsnämnen.

	S i n n e s s j u -												
	Antal	Från		Kön		Civilstånd			Ålder				
		landsbygd	städer	män	kvinnor	ofria	frifa ¹⁾	ej angifvet	under 20 år	20—40 år	öfver 40 år	ej angifven	
1	Stockholms stad . . .	1 764	—	1 764	842	922	1 135	578	51	41	686	1 000	37
2	Stockholms län . . .	413	380	33	208	205	284	129	—	6	138	269	—
3	Uppsala » . . .	351	216	135	152	199	252	99	—	2	92	257	—
4	Södermanlands » . . .	442	334	108	222	220	280	162	—	6	130	306	—
5	Östergötlands » . . .	777	546	231	379	398	546	231	—	20	221	536	—
6	Jönköpings » . . .	769	106	663	397	372	546	223	—	10	216	543	—
7	Kronobergs » . . .	635	584	51	322	313	478	157	—	7	327	301	—
8	Kalmar » . . .	715	581	134	389	326	516	199	—	10	229	476	—
9	Gottlands » . . .	187	159	28	105	82	141	46	—	3	59	125	—
10	Blekinge » . . .	404	267	137	214	190	307	97	—	10	135	259	—
11	Kristianstads » . . .	685	622	63	341	344	525	160	—	7	214	464	—
12	Malmö stad	159	—	159	81	78	124	35	—	11	52	96	—
13	Malmöhus län	942	695	247	428	514	697	245	—	5	279	658	—
14	Hallands »	417	313	104	190	227	331	86	—	6	137	274	—
15	Göteborgs stad	341	—	341	175	166	229	112	—	10	131	200	—
16	Göteborgs och Bohus län	689	623	66	341	348	509	180	—	9	229	451	—
17	Älfsborgs län	935	847	88	461	474	662	273	—	7	249	679	—
18	Skaraborgs »	743	646	97	401	342	548	195	—	3	232	508	—
19	Värmlands »	922	837	85	482	440	696	226	—	3	272	647	—
20	Örebro »	612	510	102	326	286	457	155	—	8	219	385	—
21	Västmanlands »	349	280	69	195	154	250	99	—	4	104	241	—
22	Kopparbergs »	720	685	35	368	352	527	193	—	14	235	471	—
23	Gäflleborgs »	637	467	170	310	327	417	220	—	8	189	440	—
24	Västernorrlands »	605	488	117	309	296	401	204	—	11	194	400	—
25	Jämtlands »	307	280	27	172	135	225	82	—	6	114	187	—
26	Västerbottens »	378	358	20	221	157	272	106	—	2	130	246	—
27	Norrbottens »	378	343	35	201	177	271	107	—	8	134	236	—
	Summa	16 276	11 167	5 109	8 232	8 044	11 626	4 599	51	237	5 347	10 655	37

1) Häri inräknade änklingar, änkor och frånskilda makar.

dernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1911.

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
k a.					I d i o t e r.															
Vårdas inom					Antal	Från		Kön		Civil- stånd		Ålder			Vårdas inom					
enskildt hem	enskildt anstalt	fattighus	lämnarsarett	hospital eller asyl		landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹⁾	under 20 år	20—40 år	öfver 40 år	enskildt hem	enskildt anstalt	fattighus	lämnarsarett	hospital eller asyl	
15	10	365	77	1297	95	—	95	59	36	92	3	21	58	16	5	5	79	—	6	1
105	24	31	1	252	310	288	22	181	129	309	1	83	130	97	217	36	36	11	10	2
73	3	52	—	223	220	184	36	123	97	220	—	79	101	40	129	53	27	—	11	3
92	10	109	2	229	329	286	43	190	139	329	—	105	117	107	169	55	74	—	31	4
218	6	143	7	403	520	457	63	303	217	520	—	137	198	185	326	59	117	—	18	5
364	13	95	16	281	424	42	382	232	192	424	—	98	150	176	302	32	81	—	9	6
289	3	93	4	246	354	338	16	175	179	354	—	78	172	104	275	33	41	—	5	7
299	12	162	15	227	485	446	39	275	210	482	3	113	192	180	352	15	111	—	7	8
93	—	25	—	69	93	68	25	52	41	93	—	25	39	29	78	9	5	—	1	9
134	5	111	—	154	252	214	38	125	127	252	—	58	112	82	176	29	44	—	3	10
248	9	115	22	291	371	355	16	216	155	371	—	78	158	135	251	49	66	1	4	11
29	6	77	12	35	54	—	54	32	22	54	—	18	17	19	30	11	10	—	3	12
202	44	260	1	435	454	381	73	257	197	454	—	99	180	175	300	46	85	1	22	13
141	7	119	13	137	280	249	31	167	113	271	9	57	113	110	205	24	48	1	2	14
36	2	203	—	100	86	—	86	48	38	85	1	30	47	9	38	33	10	—	5	15
267	5	108	14	295	482	444	38	268	214	480	2	125	187	170	358	66	53	—	5	16
404	4	112	2	413	589	550	39	342	247	588	1	120	224	245	429	55	82	—	13	17
283	4	44	22	390	458	425	33	247	211	458	—	100	197	161	358	58	34	—	8	18
291	8	194	—	429	664	627	37	360	304	661	3	122	275	267	468	40	146	—	10	19
143	7	122	9	311	416	388	28	241	175	416	—	109	175	132	248	38	115	—	15	20
100	8	44	18	179	227	198	29	125	102	226	1	67	92	68	145	43	32	—	7	21
312	5	136	7	260	427	406	21	213	214	427	—	106	192	129	351	21	53	—	2	22
222	5	142	48	220	440	361	79	226	214	440	—	127	182	131	273	93	64	—	10	23
223	5	81	11	285	366	337	29	201	165	366	—	95	175	96	309	12	36	—	9	24
128	6	44	10	119	242	237	5	128	114	242	—	69	104	69	210	14	16	—	2	25
213	4	11	6	144	322	318	4	182	140	321	1	108	124	90	272	31	18	—	1	26
148	4	38	1	187	249	233	16	133	116	249	—	94	78	77	206	18	23	—	2	27
5 072	219	3 036	318	7 631	9 209	7 832	1 377	5 101	4 108	9 184	25	2 321	3 789	3 099	6 490	978	1 506	14	221	

Öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse öfver sin verksamhet under år 1911.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed afgifva berättelse öfver min verksamhet som öfverinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1911.

Följande anstalter, inrättningar och hem hafva af mig under året inspekterats å här nedan nämnda tider:

I. Offentliga anstalter för sinnessjuka:

Nyköpings hospital	den 15—16 maj,
Växjö kriminalasyl	» 20—21 maj,
Vadstena hospital och asyl	» 26—27 maj,
Visby hospital	» 3 juni,
Kristinehamns hospital	» 4—5 september,
Piteå hospital och asyl	» 2—3 oktober,
Härnösands hospital	» 10—11 oktober,
Göteborgs hospital	» 25 november,
Vänerns borgs hospital och asyl	» 27—28 november,
Lunds hospital och asyl	» 13—14 december,
Korsbergakolonien	» 16—18 december,
Växjö kriminalasyl	» 19 december,
Växjö hospital	» 20 december,
Uppsala hospital och asyl	» 28—29 december,
Stockholms hospital	» 30 december.

II. Enskilda, med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade, anstalter för sinnessjuka:

Solna sjukhem	den 8 november,
Solliden vid Åkarp	» 12 december,
Vängelsta sjukhem	» 27 december,
Peterska hemmet	» 27 december.

III. Med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för obildbara sinnesslöa.

Berättelse häröfver har jag lämnat i min till Kungl. Medicinalstyrelsen ingifna »Redogörelse för de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna i riket år 1911».

IV. *Enskilda, ej legitimerade hem för sinnessjuka resp. sinnesslöa.*

Sjukhemmet »Hvilan» i Gårda utanför Göteborg	den 6 augusti,
»Bagges sjukhem» vid Kiholm	» 10 november,
Åtskilliga hem i Korsberga	» 16 december.

V. *Länsupptagningsafdelningar och därmed jämförliga anstalter:*

Långbro sjukhus	den 6—7 april,
Upptagningsafdelningen vid Falköpings lasarett	» 29 januari,
» » Falu lasarett	» 14 mars,
» » Nyköpings lasarett	» 16 maj.

VI. *Försörjningsinrättningar och fattiggårdar:*

Västerås försörjningsinrättning	den 19 januari,
Eskilstuna stads sinnessjukafdelning	» 21 januari,
Jönköpings » »	» 31 januari,
Linköpings » »	» 2 februari,
Gäfle » »	» 11 mars,
Bollnäs sockens ålderdomshem	» 12 mars,
Falu försörjningsinrättning	» 14 mars,
Kristianstads »	» 22 maj,
Göteborgs stads sinnessjukafdelning å Gibraltar	» 7 augusti.

Inspektionerna hafva ägt rum i öfverensstämmelse med på förhand upp-
gjorda, af Kungl. Medicinalstyrelsen fastställda reseplaner.

I fråga om *de offentliga anstalterna för sinnessjuka* är följande att an-
föra.

Undantagandes Malmö asyl hafva samtliga statens anstalter för sinnessjuka
blifvit under året inspekterade, Växjö kriminalasyl två gånger, de öfriga
allenast en gång.

Beträffande *grunderna för patienternas intagning* har numera nästan öfver-
allt den praxis utbildat sig, att akut insjuknade mottagas med företrädes-
rätt, hvarigenom den fördelen vunnits, att dessa, bland hvilka finnes det
största antalet hotliga fall, i allmänhet utan längre dröjsmål kunnat be-
redas den sökta vården. Vid granskningen af intagningshandlingarna har jag
sålunda funnit, att vid samtliga hospital — med undantag af ett par, där på
grund af omändringsarbeten stagnation i omsättningen varit rådande — i all-
mänhet cirka hälften eller än flera blifvit intagna inom en månad (däraf
många under den första veckan) efter ansökans ingifvande. Vid flera hospi-
tal hade man vidare, enligt hvad granskningen af exspektansdiariet gaf vid
handen, i fråga om de kroniska fallen gifvit företräde åt de mest svårskötta,
för hvilka behofvet af anstaltsvård vore störst. Det ligger ju i sakens na-
tur, att man med nu anförda principer för intagningarna — principer som en-
ligt mitt förmenande äro fullt riktiga, då härigenom det allmänna får den
största möjliga nyttan af hospitalen — å dessa skall få en större mängd

oroliga och svårskötta patienter, än hvad fallet skulle blifva, om intagning städse skedde i tur efter ansökningsdatum, då ju endast kroniska fall, hvar af många äro relativt lättskötta, blefve mottagna.

Där man alltså vid intagningarna i första hand fäst sig vid vårdbehovet, har följden emellertid ofta blifvit den, att man, för att kunna hålla det bestämda platsantalet fyllt, måst öfverbelägga öfvervakningsafdelningarna, i synnerhet de för oroliga, medan platser stått lediga å afdelningarna för lugna. Särskildt har detta varit förhållandet med öppendörrafdelningarna, hvilka vid flera anstalter aldrig kunnat fullt beläggas. Vid mina besök voro sålunda vakanta: vid Göteborgs hospital resp. 5 platser af 20 samt 4 platser af 12 å de olika könens kolonivillor, vid Vänersborgs hospital resp. 14 platser af 58 och 5 af 29, vid Kristinehamns hospital å manssidans kolonivilla icke mindre än 15 platser af 29 och å kvinnosidans 7 af 20, samt å Växjö hospitals kolonivilla 11 af dess 34 platser, hvarvid i fråga om sistnämnda anstalt emellertid är att taga i betraktande, det ett större antal patienter under inspektionsåret blifvit utflyttade till Korsberga familjevårdskoloni.

Därjämte hade från Växjö hospital under inspektionsåret bortåt ett 10-tal patienter utskrifvits såsom obotliga men ofarliga, därvid utbyte understundom skett med mera vårdbehöfvande patient från kommunen i fråga. I öfrigt hade under inspektionsåret *utskrifning enligt hospitalsstadgans § 50* i någon nämnvärd utsträckning ägt rum endast från Nyköpings hospital (till ett antal af 8, hvarjämte några här formellt utskrifvits enligt § 51, men i själfva verket på t. f. öfverläkarens initiativ), Vänersborgs hospital och asyl (till ett antal af 33, hvarjämte ett 10-tal utskrifvits enligt § 51 och 7 kvinnor öfverflyttats till Växjö hospital för vidare transport till Korsberga familjevårdskoloni) samt Uppsala hospital och asyl (till c:a ett 50-tal).

Den starka utgallring, som å sistnämnda anstalt sålunda ägt rum bland de obotliga fallen, var synbarligen ett resultat af den förändring i anstaltens organisation, som företagits, sedan genom nådigt bref den 23 december 1910 fri flyttning medgifvits mellan hospitalet och asylen vid såväl Lunds som Uppsala sinnessjukanstalter, de enda anstalter, som allt dittills haft särskilda hospitals- och särskilda asylafdelningar. Medan vid Lunds sinnessjukanstalt nämnda medgifvande icke medfört annan förändring än den, att öfverläkaren numera utan Kungl. Medicinalstyrelsens hörande gör öfverflyttningar från hospitalet till asylen, hvilka båda delar af anstalten alltjämt skötas skilda från hvarandra med asylläkaren som närmast ansvarig för sjukvården å asylen, har däremot vid Uppsala sinnessjukanstalt sedan den 1 april 1911 arbetet mellan »hospitalsläkaren» och »asylläkaren» fördelats på så sätt, att den ene af dem närmast under öfverläkaren ansvarar för den individuella sjukvården å såväl hospitalets som asylens manssida, den andre åter å såväl hospitalets som asylens kvinnosida. Den mera ändamålsenliga fördelning af patienterna inom de båda könssidornas olika afdelningar, som blifvit en följd af denna anordning, hade möjliggjort att å asylafdelningarna, från hvilka 38 af utskrifningarna enligt § 50 skett, i sådan utsträckning företaga utgallring af lugnare patienter.

Den större omsättning genom utskrifning af lugnare patienter med intagande i dess ställe af akuta och mera svårskötta fall, som — enligt hvad ofvan anförda siffror utvisa — åstadkommits icke endast vid Uppsala utan äfven vid Vänersborgs sinnessjukanstalt, hade gjort det nödigt att å dessa anstalter ytterligare öka antalet *öfvervakningsplatser*. Å Uppsala asyl har sålunda å hvardera könssidan inom afd. A II öfvervakning anordnats å en sal med ett 20-tal sängar — hvarvid dock den å kvinnosidan tillkommit som ersättning för en förutvarande mindre öfvervakningsafdelning å hospitalet, hvilken blifvit omändrad till öppendörrafdelning — och å förstnämnda anstalt har å afd. 2 A (mansafdelningen) en sal med 10 sängar tagits i anspråk till vaksal, hvarjämte å afd. 1 B (mansafdelningen) en ny nattlig öfvervakning med 17 platser öppnats samt förutvarande nattliga öfvervakningar å afd. 3 B (mansidan) och 8 B (kvinnosidan) ökats med hvardera 12 sängar genom upptagande af en dörr till angränsande sofsal. Vidare har under inspektionsåret ett större antal öfvervakningsplatser tillkommit å Piteå hospital och asyl (som förut lidit brist å sådana), i det att här å hvardera könssidan genom omändringsarbeten inom afd. D tillkommit en öfvervakningsafdelning med 2 salar å 7 sängar hvardera jämte två enkelrum samt en nattlig öfvervakning med 9 platser (däraf 2 enkelrum). Däremot har den i föregående årsberättelse omnämnda stora bristen på öfvervakningsplatser vid Lunds hospital blott i ringa mån blifvit afhjälpt, i det här allenast tillkommit 9 dylika platser å kvinnosidan genom om- och tillbyggnad af hvarvarande C-paviljong. Slutligen är att nämna, det antalet öfvervakningsplatser å Stockholms hospital under inspektionsåret blifvit ökad: å kvinnosidan genom apterande af den stora arbetsalen till vaksal för 10 lugnare patienter (till gengäld hvaremot ett mindre sofrum omändrats till arbetsal) och å manssidan genom utökning af öfvervakningsafdelningen för lugna medelst intilliggande sofrum.

Det stegrade behovet af öfvervakningsplatser å sistnämnda anstalt hade berott på den starka omsättning — under redogörelseåret betydligt öfverstigande 100 % — som här varit rådande alltsedan den ordningen blifvit införd, att under de sex månader, föreläsningarna i psykiatri pågå, härstädes omedelbart mottaga alla i Stockholm inträffande fall af sinnessjukdom, en anordning, som för öfrigt varit möjlig att genomföra endast genom en betydande evakuering till stadens sinnessjukhus vid Långbro, dit ett 80-tal patienter på begäran af hälsovårdsnämnden (alltså enligt § 51) under året blifvit utskrifna.

Af de patienter, som under nämnda sex månader intagits å Stockholms hospital, hade det stora flertalet mottagits *på grund af polisremiss* (åtföljd af ett enkelt läkarbetyg) utan föregående anmälan, hvarefter öfriga handlingar infordrats genom polisens ordonnansafdelning. Endast för c:a ett 20-tal af de här under nämnda tid intagna funnos sålunda från början fullständiga intagningshandlingar. Sådana hade däremot blifvit ingifna för alla under de öfriga sex månaderna intagna, uppgående dessa emellertid till allenast något öfver 30.

Vid några anstalter hade — i strid med gällande föreskrift — patient intagits, oaktadt läkareundersökningen ägt rum mer än en månad före ansökans ingifvande. Behof af anstaltsvård förelåg emellertid i dessa som i öfriga fall. Två från Norge hemsända män af svensk nationalitet hade, jämlikt nådiga bref den 8 juli 1910 och den 12 september s. å., blifvit intagna på mera kortfattade intyg från läkarna å de norska anstalter, där de först erhållit vård.

Beträffande en å Lunds asyl intagen kriminalpatient, som blifvit straffri förklarad för dråp, begånget i ett postepileptiskt förvirringstillstånd (Lingvall) och hvilken af Kungl. Medicinalstyrelsen beviljats plats å denna anstalt, hade det i den uti december 1909 utfärdade bilagan A befintliga intyget följande lydelse: »att L. för närvarande *icke* är sinnessjuk, men lider af epilepsi i sådan form, att han är ytterst vådlig för samhället och därför i stort behof af vård å asyl». Å anstalten har denne patient emellertid haft flera epileptiska anfall och befann sig redan efter ett par månader efter intagningen åter uti ett omtöckningstillstånd.

Äfven bland de under detta år intagna »kriminalpatienterna» funnos ett par, som blifvit häktade och lagförda år och dag efter det ansökan för dem i vanlig ordning blifvit ingifven till hospital och exspektansplats där varit dem beviljad. Af dessa hade den ene, som intagits å Kristinehamns hospital, blifvit åtalad för misshandel å moder, den andre åter, som under expektanstiden varit intagen å Rättviks fattiggård, men afvikit därifrån, lagförts för tillgrepp af födoämnen. I sistnämnda fall skedde emellertid på Kungl. Medicinalstyrelsens förordnande intagningen på de vid häktningen redan föreliggande ansökningshandlingarna, hvarigenom förekomms att kommunens bristande omvårdnad om patienten i fråga finge till följd befrielse från erläggande af afgift för hans anstaltsvård.

Tvenne kriminalpatienter hade på förordnande af Kungl. Medicinalstyrelsen intagits för *utrönande, huruvida behof af anstaltsvård föreläge*. Det ena fallet gällde en kvinna, B. S. O., som begått mord å eget barn under det hon led af en depressiv psykos, hvilken emellertid, enligt intyg af fängelseläkaren, redan gått till hälsa, då domstolens utslag, att hon skulle förklaras straffri och öfverlämnas till K. Befallningshafvande, föll, med anledning hvaraf K. Befallningshafvande underställde frågan om fallets vidare behandling Kungl. Medicinalstyrelsens pröfning. Det andra af ifrågavarande fall gällde en man, hvilken — efter att hafva blifvit straffri förklarad för dråp, begånget under sinnessjukdom — i januari 1910 beviljats exspektansplats å Växjö kriminalasyl, under afvaktan på hvilken plats han emellertid tillfrisknat, enligt hvad fängelseläkaren i skrifvelse till K. Befallningshafvande intygade; på grund af denna skrifvelse begärde K. Befallningshafvande i yttrande i ärendet af Kungl. Medicinalstyrelsen. Båda dessa patienter hade, sedan resp. öfverläkare afgifvit utlåtande af innehåll, att de numera icke visade symtom å sinnessjukdom, jämlikt beslut af Kungl. Medicinalstyrelsen åter blifvit utskrifna.

Förutom sistnämnda fall visar äfven ett annat af de under tiden mellan redogörelseårets och näst föregående inspektioner intagna fallen af kriminal-

patienter det berättigade uti det i min förra årsberättelse framhållna önskemålet, att äfven de, som blifvit straffri förklarade för under *akut* sinnessjukdom begånget brott, i likhet med öfriga *akut* insjuknade blefve intagna å statshospitalen *före* tidigare anmälda af kronisk sinnessjukdom lidande.

Bland de å Kristinehamns hospital nyintagna förekom nämligen följande fall:

Karl Viktor B., född 1872; begick i juni 1907 dråp, i det han under ett plötsligt påkommande raserianfall högg en kamrat, till hvilken förhållandet alltid varit det bästa, med en yxa i hufvudet; hade tiden närmast dessförinnan varit grubblande, sömlös och orolig samt de senaste dagarna äfven haft synhallucinationer. I fängelset, där han i afvaktan på plats å hospitalet fick tillbringa *nära 3 år*, var han till en början mycket orolig och hörde röster, som han trodde vara andeväsen, men blef så småningom lugnare och användes under de sista 1½ åren af vistelsen därstädes till hvarjehanda handräckningsarbeten. Efter att i april 1910 ha blifvit intagen å Kristinehamns hospital visade han här under de första månaderna en lindrig depression, i det han sörjde öfver sin ödelagda framtid — han hade haft egen smedja och stod just i begrepp att gifta sig, då han sjuknade och olyckan inträffade. I juni 1910 började han emellertid delta i utarbetet och var sedan dess — fränsedt en kortare tid på hösten s. å., hvarunder han visade sig missnöjd öfver vistelsen å hospitalet och äfven sökte uppvigla medpatienter — alltjämt i god jämvikt samt skötte sitt arbete ordentligt (sysselsattes sedermera mestadels i smedjan, hvilken han under smedens semester på egen hand förestått). Då denne patient sålunda vid min i september företagna inspektion icke på år och dag visat några psykotiska symtom, föreslog jag i min inspektionsberättelse hans utskrifning, hvilken därpå ock blef af Kungl. Direktionen beslutad och af Kungl. Medicinalstyrelsen godkänd.

Förutom den nu afhandlade samt den i förra årsberättelsen närmare omnämnde, vid årsskiftet från Växjö kriminalasyl permitterade mannen, hade under året följande patienter *utskrifvits enligt hospitalsstadgans § 52*, efter det jag antingen framställt förslag härom eller afgifvit särskildt yttrande i ärendet:

Carl Th., född 1881; undermålig och ostadig, har aldrig kunnat stanna länge på en plats; efter att år 1907 ha blifvit häktad för stöld, visade han i fängelset flera krampanfall och hade äfven utbrott af våldsamhet och förstörelselusta. Straffri förklarad efter det Kungl. Medicinalstyrelsen afgifvit utlåtande af innehåll, att han vid åtalade brotts begående varit *på grund af epileptisk omtöckning* förståndets bruk beröfvad, intogs Th. därpå sommaren 1908 å Uppsala asyl. Sedan han emellertid vistats härstädes öfver 2½ år *utan att visa några symtom å vare sig epilepsi eller sinnessjukdom i egentlig mening*, gjorde öfverläkaren framställning om hans utskrifning med den motiveringen, att den hos Th. förefintliga undermåligheten icke vore af sådan grad, att den i och för sig berättigade till vare sig ett eventuellt användande af § 5 uti strafflagens 5:e kapitel eller vård å anstalt för sinnessjuka.

Joh. Aug. H., född 1877; sjuknade hösten 1899 under aftjänande af för 3:e resan stöld ådömdt straff och intogs i december s. å. på Härnösands hospital;

härifrån rymde han i mars påföljande år, då han var så förbättrad, att han fick gå fritt på området. Häktad för stöld blef han härför, såsom afviken från hospital, förklarad straffri och återfördes i juni 1900 till Härnösands hospital. Sedan han på hösten s. å. åter fått rättighet att gå fritt på området, rymde han ånyo, begick ny stöld och förklarades åter straffri samt återfördes till hospitalet. I februari 1901 fick han ett anfall af hallucinatorisk förvirring, men var i april s. å. åter lugn, så att han kunde sysselsättas och började i maj arbeta på skräddareverkstaden; om hans tillstånd vid denna tid är upplyst, att det icke erbjuder annat anmärkningsvärdt än det som härflyter från hans imbecillitet. Under de följande åren af sin vistelse å Härnösands hospital, under hvilken han alltjämt icke visade några tecken till sinnessjukdom utan allenast *imbecillitet*, rymde han ytterligare tvenne gånger, hvarför han sedermera af säkerhetshänsyn fick ständigt vistas å den oroligaste afdelningen. Sedan han i maj 1907 blifvit öfverflyttad till Växjö kriminalasyl, fick han här — där antalet skötare är proportionsvis talrikare och en bättre uppsikt öfver utarbetarna för den skull kan anordnas — inom kort komma ut i arbete; härunder blef hans förut kinkiga lynne allt bättre och han blef efter hand anstaltens dugligaste arbetare. Vid sådant förhållande och med särskild hänsyn därtill, att han intagits å hospital med anledning af en akut fängelsepsykos, men icke på 10 år visat några symtom å sinnessjukdom i egentlig mening, föreslog jag i berättelsen öfver min i maj verkställda inspektion af kriminalasylen H's utskrifning, därvid jag — i anseende till den långa tid H. varit intagen å anstalt (öfver 12 år) och med hänsyn till den risk för återfall i sinnessjukdom aftjänandet af det år 1899 honom ådömda straffet kunde medföra — förordade att genom nåd söka befrielse från den återstående delen af detta, hvilken nådeansökan ock blef ingifven äfvensom bifallen.

Erik J., född 1847; hade sedan 2 år lidit af sinnessjukdom (melankoli) då han i februari 1904 bragte sin hustru om lifvet; intogs i maj 1906 å Växjö kriminalasyl och befann sig då i tydlig konvalescens, fast han fortfarande var deprimerad, i det han rufvade öfver den sorg, som drabbat honom, och grämde sig öfver att han ej erhållit vård under sjukdomen, så att olyckan ej inträffat; därjämte visade han redan från början stark hemlängtan till den långt ifrån anstalten belägna hemorten (Dalarne); blef sedan snart nog mera deprimerad, tyckte det var bäst han fick dö, hade ej mera något att lefva för o. s. v. Sedan han i slutet af år 1907 fått börja på utarbete, begynte han emellertid visa förbättring, och fortskred denna sedan alltjämt, så att han i oktober 1909 fick rättighet att gå fritt på området; var allt sedan lugn och resignerad, snäll och arbetsam.

Karl D. E. L., född 1877; hade varit en skicklig och omtyckt arbetare och i allmänhet förhållit sig nykter, men vissa tider, hvilka föregingos af stark oro, dysterhet och nedslagenhet, missbrukat starka drycker och härunder äfven kunnat förtära denaturerad sprit samt ofta visat sig virrig, omtöcknad och minnesslö. Under en dylik period föröfvade han i april 1909 otukt med en sex års flicka. Sedan Kungl. Medicinalstyrelsen afgifvit utlåtande af

innehåll, att L. lider af periodiskt påkommande sjukligt begär efter sprit (dipsomani), att det åtalade brottet blifvit begånget under en sådan period, och att L. fördenskull härvid varit i saknad af förståndets bruk, blef han förklarad straffri och intogs därpå i augusti 1909 å Göteborgs hospital. Sedan han vistats härstädes c:a 2 års tid utan att därunder visa några som helst psykotiska symtom — undantagandes att han vid jultiden 1909 efter ett par natters dålig sömn under ett par dagar hyste fruktan för att ett nytt anfall skulle inställa sig — blef L., som hela tiden uppfört sig synnerligen väl samt arbetat fitigt å smidesverkstaden, af öfverläkaren föreslagen till utskrifning. (Fall N:o 29 i min vid läkarsällskapets nykterhetskommitterades betänkande fogade kasuistik.)

Lydia B., född 1863; efter att alltsedan våren 1908 ha lidit af oro och ångslan i förening med hvarjehanda hypokondriska funderingar och falska föreställningar af mer eller mindre barock art beträffande sina två barns hälsotillstånd, beröfvade hon den 2 december s. å. dessa (en 5-årig flicka och en 1-årig gosse) lifvet medelst strypning, hvarefter hon själf försökte dränka sig; uppdragen ur vattnet och inlagd å sjukhus visade hon sig nu ångerfull och yppade förtviflan öfver gärningen; å fängelset uttalade hon önskan att aldrig komma ut ur detta, då hon fruktade att i så fall »bli lika tokig som förut». Då hon den 6 mars 1909 intogs å Kristinehamns hospital, hade hon redan korrigerat sina tidigare hysta tankevillor och visade full sjukdomsinsikt, men var ledsen öfver olyckan och grät mycket samt beklagade att hon ej fick dö, då hon »nu varit där barnen äro». Denna depression, hvilken väl kan betraktas som en fullt fysiologisk reaktion mot det skedda, minskades så småningom under de första månaderna af anstaltsvistelsen, och visade hon sig sedermera alltjämt lugn och resignerad, hade god sömn och biträdde villigt med hvarjehanda göromål. Då hon vid redogörelseårets inspektion af anstalten sålunda varit *frisk öfver 2 år*, uttalade jag i berättelsen öfver denna, att det enligt mitt förmenande icke vore indicerat att längre kvarhålla henne å anstalten, i all synnerhet som hon icke haft något föregående sjukdomsanfall och det, äfven om ett nytt sådant skulle inställa sig, icke finnes någon recidivrisk i fråga om brottet, barnlös som hon numera vore.

Vid årsskiftet var vidare en kriminalpatient *permitterad*, nämligen Ida K. B., hvilken (född 1879) intagits å Kristinehamns hospital i november 1908 efter att hafva blifvit straffri förklarad för stölder, som hon under våren och försommaren 1907 begått i ett hypomant tillstånd; hade under de 10 närmast föregående åren haft 4 anfall af sinnessjukdom, nämligen februari—oktober 1898 (först depression med själfanklagelseidéer, hvilket tillstånd på hösten slog om i hypomani), januari—oktober 1901 (växlande stämning, men mest depression med hämning), år 1904 under kortare tid efter influensa (»virrig»), samt sommaren 1905 (hypomant tillstånd, i hvilket hon rymde till Stock- och där lefde lösaktigt, hvarvid hon äfven ådrog sig venerisk smitta). Under den sista sjukdomsperioden (år 1907), under hvilken hon — som nämnts — blef häktad för stölder, hade hon blifvit gravida, och genomgick hon partus i februari 1908 å fängelset, hvarefter hon i maj s. å., i afvaktan på plats å hospi-

tal, öfverflyttades till upptagningsafdelningen för sinnessjuka vid Falköpings lasarett. Under det halfår hon vistades där, arbetade hon och föreföll frisk, och å hospitalet visade hon heller aldrig några psykotiska symtom, var städse snäll och arbetsam, biträdde med hvarjehanda arbeten och var omtyckt af alla för sin duglighet och sitt stillsamma väsen. Då denna patient vid min i september förrättade inspektion af anstalten i fråga sålunda varit *frisk i 3 à 4 års tid*, medan den längsta fritiden mellan hennes sjukdoms-anfall förut varat endast c:a 2½ år, uttalade jag i min inspektionsberättelse, att det enligt mitt förmenande icke vore berättigadt att längre kvarhålla henne å anstalten, i all synnerhet som de yttre förhållandena voro relativt gynnsamma, i det att hon ägde föräldrahem (hvilket för öfrigt äfven omhändertagit hennes barn, efter hvilket hon mycket längtade), men föreslog jag med hänsyn till de tidigare upprepade anfallen af sinnessjukdom, att hon likväl till en början endast permitterades på någon längre tid, exempelvis 1 år, så att hon, om symtom af sinnessjukdom efter hemkomsten åter skulle inställa sig, omedelbart kunde återföras till hospitalet.

Vid inspektionerna af Växjö kriminalasyl inhämtade jag, att i tvenne fall ledig plats icke blifvit använd. Det ena af dessa fall gällde en redan i april 1905 till Stockholms hospital anmäld patient, Gustaf Leonard F., hvilkens exspektansplats — sedan han år 1906 blifvit på grund af sinnessjukdom förklarad straffri för begången stöld — i mars 1910 öfverflyttats till Växjö kriminalasyl; när sedan meddelades, att plats för honom här vore ledig, erhöles den upplysningen, att han redan för c:a 4 år sedan blifvit utskrifven från Katarina sjukhus, dit han öfverflyttats från fängelset — ett nytt exempel, som vi finna, på det egendomliga förhållandet, att till kategorien otillräkneligförklarade hörande kriminalpatienter, som intagits å en *icke* staten tillhörig anstalt eller afdelning för sinnessjuka, kunna utskrifvas utan att (såsom i fråga om statsanstalterna är föreskrifvet) beslut härom underställes Kungl. Medicinalstyrelsens pröfning. Det andra af ifrågavarande fall gällde en för stöld straffri förklarad imbecill, W., för hvilken ansökan ingifvits i mars 1909; då den för honom sökta platsen c:a 2 år senare blef ledig, befanns det att han blifvit frigifven från fängelset.

Då Växjö kriminalasyl ju nästan uteslutande är befolkad med kroniska fall, bland hvilka utskrifning endast mera undantagsvis kan ske, ligger det ju i sakens natur, att omsättningen, utan särskilda åtgärders vidtagande, skall bli ringa. Af de under året intagna hade också flertalet fått vänta på plats öfver 2 år, ett förhållande som ju är föga tillfredsställande i fråga om en anstalt, som i första hand är afsedd att vara en *upptagnings- och sorteringsanstalt* för otillräkneligförklarade. Till förminskande af exspektanternas antal framställde jag fördenskull, i berättelsen öfver den andra af mina inspektioner af anstalten, förslag om öfverflyttande till Västerviks hospital af 5 till Kalmar och Blekinge län hörande patienter, hvilka lämpade sig för vård å lugn afdelning utan öfvervakning; äfven blefvo på mitt förslag tvenne till Östergötlands län hörande patienter öfverflyttade till Vadstena hospital och asyl.

Vid årets inspektioner har jag — med anledning af det förestående öppnandet af den s. k. fasta paviljongen vid Sätters hospital — haft min uppmärksamhet särskildt riktad därpå, i hvad mån det finnes patienter, i fråga om hvilka vård å sådan paviljong vore indicerad. Flertalet till denna kategori hörande funnos å Växjö kriminalasyl, där det under årens lopp samlat sig åtskilliga rymningslystna och i högre grad farliga patienter, hos flere af hvilka det icke sällan påträffats föremål, som kunna vara till gagn för en rymning, såsom plåtbitar o. d. Som exempel på hvilken förslagenhet en dylik patient kan utveckla, då det gäller att undångömma till dyrkmaterial lämpade föremål, kan anföras, hurusom en från en ventil lösbruten plåtbit, som länge ingenstädes kunde återfinnas, slutligen fanns gömd i ändtarmen hos patienten, som bebodde rummet i fråga. Äfven för öfverfall lämpade föremål, såsom till en skarp egg hvässadt skedskafv eller till en syl slipad järnträdsbit, hade understundom funnits vid visitering af patienterna. Dessa föremål förvarades uti det ganska rikhaltiga »museum», som här under årens lopp samlats af hos patienter påträffade föremål, som af dem varit afsedda att användas för rymning eller öfverfall.

Länsupptagningsafdelningarna vid hospitalen i Lund, Växjö, Vänersborg, Kristinehamn, Uppsala och Härnösand hafva inspekterats i samband med inspektion af dessa hospital liksom ock Göteborgs stads vid Göteborgs hospital belägna upptagningsafdelning i samband med denna anstalt.

Af öfriga länsupptagningsanstalter, som under året inspekterats, skulle den vid Falu lasarett, byggd enligt det antikverade systemet utan andra soflokaler än enkelrum, 6 för hvardera könet, upphöra i och med öppnandet af Sätters hospital. Nämnas må emellertid, att här icke förekom någon isolering, utan lågo de, som vårdades sängliggande, för öppen dörr; sjukvårdspersonalen utgjordes af 2 manliga vårdare å manssidan och 2 sköterskor å kvinnosidan. Å såväl Falköpings som Nyköpings lasarettis upptagningsafdelning för sinnessjuka var en kvinnlig patient isolerad på grund af högljuddhet, våldsamhet och förstörelselusta; i öfrigt lågo emellertid äfven här de sängliggande för öppen dörr eller å sofsal. Å förstnämnda upptagningsanstalt, som rymmer 12 platser för hvardera könet, däraf 7 enkelrum, var kvinnosidan icke fullbelagd, då man — med hänsyn därtill, att af de intagna kvinnorna så många voro oroliga, att mestadels alla 7 enkelrummen nattetid voro tagna i anspråk för dessa — icke vågade intaga nya patienter, om hvilka man ej visste, huruvida de kunde ligga å sofsal. Dock fanns regelbunden nattjämgöring här anordnad; frånsedt en öfersköterska för hela sinnessjukafdelningen, uppgick nämligen sjukvårdspersonalen (som å manssidan i öfrigt är enbart manlig) å hvardera könssidan till 4, däraf 3 för dagtjänstgöringen och 1 för tillsynen nattetid. Hvarje könssida har sålunda här sin särskilda nattvakt, medan — såsom i årsberättelsen för år 1909 är närmare omnämndt — vid Nyköpings lasarettis sinnessjukafdelning, som rymmer sammanlagdt 20 platser, finnes för båda könssidorna gemensam nattsköterska.

Å båda de ifrågavarande upptagningsanstalterna klagades öfver svårigheten att kunna i tillräcklig utsträckning sysselsätta de arbetsföra manliga patienterna. Då dessa små upptagningsanstalter sålunda hvarken i fråga om vården af akuta eller kroniska fall hafva en större anstalts resurser, är det från vårdsynpunkt en gifven fördel, ju flera län som kunna få sin upptagningsafdelning för sinnessjuka förlagd till ett statshospital, där ju för öfrigt i regel äfven den mest sakkunniga läkarvården finnes.

Stockholms stads nya sinnessjukanstalt vid Långbro, som vid min i början af april företagna inspektion, var i det närmaste fullbelagd, har ock karaktären af en upptagningsanstalt, då det i den för anstalten gällande läkareinstruktionen föreskrifves, att bilagan A för ansökan till statshospital ofördröjligen skall utfärdas för hvarje å anstalten intagen patient — alltså äfven om denne hit öfverflyttats från statshospital. Anstalten, som är beräknad för 640 patienter, är uppförd enligt det äldre blocksystemet, i det att sjukhusbyggnaderna äro allenast två, en för hvardera könet. Från vårdsynpunkt kan detta byggnadssätt i viss mån vara bekvämare än det moderna systemet med ett flertal paviljonger spridda öfver ett större område, men det har också sina gifna olägenheter; afdelningarna för de mera oroliga kunna sålunda icke blifva tillräckligt isolerade från öfriga afdelningar och patienterna kunna icke — såsom fallet är med paviljongsystemet — komma direkt från afdelningarna till promenadgårdarna, då dessa (hvilkas antal här var 5 för hvardera könssidan, däraf 2 med högre och 3 med lägre spjälstaket, men inga med tätt plank) måste förläggas på något afstånd från sjukbyggnaderna. Emellertid äro de olika sjuklokalerna ändamålsenligt inredda och göra ett mycket tilltalande intryck. De båda sjukbyggnaderna, som sinsemellan äro alldeles symmetriska, äro uppförda i 3 våningar, förutom källar- och vindsvåning (till hvilken sonare arbetssalarna äro förlagda). I nedre våningen upptages midtelpartiet af laboratorie- m. fl. dylika lokaler samt af bostäder för läkare och andra till sjukvården hörande funktionärer; i våningen 1 tr. upp åter af en 1:a klass afdelning, rymmande högst 16 platser. Å ömse sidor om midtelpartiet finnes i en hvar af dessa två våningar tvenne afdelningar med i nedre våningen 30 resp. 27 platser och i våningen en tr. upp 23 resp. 27 platser. Af dessa afdelningar äro de på ena sidan om midtlinjen afsedda för nyinsjuknade och akuta fall, för hvilka sålunda finnas 107 platser å hvardera könssidan, fördelade å 4 afdelningar: å nedre botten en öfvervakningsafdelning för oroliga och en för lugna samt en tr. upp en öfvervakningsafdelning för halforoliga och en konvalescentafdelning. Motsvarande 4 afdelningar på andra sidan midtelpartiet äro afsedda för de oroliga, osnygga och mera förslöade bland de kroniska fallen, medan de lugnare och i sitt uppträdande mera ordnade bland dessa hafva sina lokaler uti den tredje våningen, hvilken — mindre långsträckt än de andra två, då den ej når ut till dess flyglar — innehåller endast 3 afdelningar med ett platsantal af resp. 33, 24 och 33. Hvardera könssidans asylafdelning har sålunda i sin helhet 197 platser. — Mellan läkarna, till antalet 6, var arbetet så fördeladt, att afdelningarna för akuta fall sköttes af öfver-

läkaren, assisterad af biträdande läkaren och en underläkare, samt asylafdelningarna af biträdande öfverläkaren med biträde af de återstående två underläkarna. I fråga om betjäningsförhållandena är att nämna, att å hvarje afdelning inom såväl mans- som kvinnosidan finnes en sjukhusutbildad öfersköterska såsom närmast ansvarig, samt att man äfven i öfrigt sökt att i största möjliga utsträckning använda sig af kvinnlig personal (som ju enligt all erfarenhet bäst lämpar sig äfven för denna speciella art af sjukvård), så långt säkerhetssynpunkten gör det möjligt; å manssidan, där det finnes en uppsyningsman för allenast asylafdelningen och en förestånderska för den egentliga upptagningsafdelningen, är sålunda *all* sjukvårdspersonalen kvinnlig å flertalet afdelningar, nämligen å alla utom öfvervakningsafdelningarna för oroliga resp. halforoliga å såväl upptagnings- som asylafdelningen samt 1:a klass afdelningen, å hvilka afdelningar personalen är *öfvervägande* manlig; för diskning o. d. finnes nämligen alltid sköterska. Sjukvårdspersonalens söndagsledighet, som på anstalter af detta slag alltid är svår att ordna, var här ersatt af en hel dags ledighet hvar tionde dag. — En stor del af patienterna hade öfverflyttats från Stockholms stads förutvarande sinnessjukafdelningar, af hvilka de dittillsvarande å Söder, som varit af mera provisorisk karaktär, upphörde efter skedd evakuering till Långbro. De patienter, som kommit direkt utifrån, hade i regel intagits på polisreniss i förening med läkarbetyg af innehåll att sinnessjukdom och trängande behof af hospitalvård föreläge. I åtskilliga af de på detta sätt inremitterade fallen hade det emellertid visat sig vara fråga om alkoholister, som under rusets inflytande begått våldshandlingar och uppträdt »på ett sinnesförvirradt sätt», men hvilka, sedan alkoholintoxikationen väl varit öfver, icke vidare visat några psykotiska symtom och därför efter någon tids observation åter måst utskrifvas — ofta för att inom kort återkomma i samma »sinnesförvirrade tillstånd» af snart öfvergående art. Att icke dessa under alkoholens inflytande samhällsfarliga patienter kunna mot sin vilja från sinnessjukanstalten öfverflyttas till en alkoholistanstalt, är en brist uti vår lagstiftning, som det är ett trängande behof att med det snaraste få afhjälpt.

En af de *enskilda anstalterna för sinnessjuka*, nämligen Vängelsta sjukhem, har under året utvidgats med en mindre nybyggnad, hvarefter platsantalet, jämlikt nådigt bref den 2 juni 1911, höjts från förutvarande 14 till 19.

Mitt besök å »Bagges sjukhem» föranleddes af en i pressen synlig notis, hvori omnämndes, att en här intagen patient beröfvat sig lifvet genom dränkning. Å hemmet, som under året öppnats å sin nuvarande plats, vårdades vid mitt besök uti tvenne byggnader tillsammans 11 sinnessjuka. Kort efter inspektionen ingafs underdånig framställning att få hemmet godkändt som enskild anstalt för sinnessjuka.

Vid inspektionen af Peterska hemmet, där fyra platser då stodo lediga, inhämtade jag, att det icke sällan inträffade, att sjuk, beträffande hvilken förfrågan om plats blifvit gjord, uteblef då sökanden fått besked om att det här fordrades alla de för intagning å hospital föreskrifna handlingarna,

i det att man då hellre vände sig till ett mindre hem, där några intagningshandlingar icke äro behöfliga. Samma erfarenhet hade man haft från Solliden; innehafvarinnan af denna anstalt hade för den skull i slutet af föregående året i skrifvelse till Kungl. Medicinalstyrelsen anmält sig icke vilja begagna sig af den henne genom nådigt bref den 16 april 1909 lämnade rättigheten att hafva enskild anstalt för sinnessjuka till ett antal af högst 8 utan i dess ställe nöja sig med allenast 5 patienter; i och med det intagningshandlingar således icke vidare behöfdes, blefvo de 5 platserna samtliga besatta inom ett par månaders tid, medan under föregående år de vårdades antal i allmänhet icke öfverstigit 2(!). (Sedermera har hon, för att kunna öka antalet till det förut tillättna, begärt att åter få begagna sig af ofvannämnda rättighet.)

Af det anförda torde med all tydlighet framgå, att nu gällande stränga bestämmelser för *den* enskilda sinnessjukvård, som lämnas i hem med mer än 5 sjuka, verka i sådan riktning, att man mindre använder sig af denna *under kontroll* stående enskilda vård och i dess ställe begagnar sig af en okontrollerad vård. Ty så godt som okontrollerad kan man ju med rätta kalla vården i sådana sjukhem, hvilka icke hafva annan kontakt med läkare än att de möjligen en gång på året få mottaga besök af vederbörande provinsial- eller distriktsläkare. Öfver hufvud taget synes det mig högst betänkligt, att det alls får mottagas någon sinnessjuk utanför hemkommunen, utan att hemmet i fråga har särskild läkare, som med vissa mellanrum, exempelvis minst en gång i månaden, besöker detsamma, då det ju eljest icke finnes någon som helst garanti, att icke patienterna i dylika hem mot sin vilja kvarhållas längre än hvad som kan anses tillåtligt eller ändamålsenligt. Finnes åter läkare, som utöfvar tillsyn öfver hemmets sjukvård, och denne äfven åläggas att föra anteckningar (journal) öfver de sjukas tillstånd, kan jag däremot icke se någon fara uti att höja antalet tillättna sjuka utan att det för inträde å hemmet skall behöfvas de för intagning å hospital föreskrifna handlingarna — en reform, för hvilken för öfrigt redan min företrädare, medicinalrådet Schultheis, uttalat sig.

Sjukhemmet »Hvilan» i Gårda utanför Göteborg besökte jag med anledning däraf, att innehafvarinnan begärt att få till vård mottaga neurastenska patienter äfvensom att, i händelse någon af dessa blefve sinnessjuk, få behålla sådan patient, till dess plats å hospital kunnat beredas. Denna framställning, som ju i realiteten torde innebära en begäran att få hemmet godkändt som vårdanstalt för sinnessjuka — vid mitt besök voro i hvarje fall 3 af de 5 patienterna sinnessjuka —, blef af mig afstyrkt dels på grund af hemmets för detta ändamål allt för litet isolerade läge och dels på den grund att hemmets innehafvarinna, som tidigare varit anställd som sköterska vid hospital, därvid visat sig olämplig för vård af sinnessjuka. Det oaktadt kan emellertid ingen hindra henne att mottaga sinnessjuka, blott antalet patienter icke öfverstiger 5. Det synes mig emellertid vara mindre lämpligt, att hvilken person som helst skall ha rättighet att till vård mottaga sinnessjuka, huru litet kvalificerad för denna uppgift han än månne vara.

Göra sålunda redan de ojämna och mindre ändamålsenliga bestämmelserna om enskild sinnessjukvård behovet af en revision utaf gällande sinnessjukstadga synnerligen stort, är en sådan dock ännu mera trängande med hänsyn till bristen på bestämmelser angående *den kommunala sinnessjukvården*. Visserligen är det i hospitalsstadgans § 65 föreskrifvet, att, där någon visar tecken till sinnessjukdom, åligger det vederbörande (anhörig eller myndighet) att föranstalta, att den sjukes tillstånd ofördröjligen varder af läkare undersökt (samt de vidare åtgärder skyndsamt vidtagna, som må erfordras för beredande af ändamålsenlig vård åt den sjuke). För intagning å städernas slutna sinnessjukafdelningar (resp. anstalter) torde det i allmänhet också af vederbörande myndighet fordras intyg af läkare att sinnessjukdom och behof af anstaltsvård föreligger, men några upplysningar om, hvarpå ett sådant omdöme är grundadt, bruka dessa läkarbetyg icke innehålla, och i öfrigt förekommer det äfven att intagning å sådan afdelning sker efter det stadsläkaren blott erhållit muntliga upplysningar af den för sjukdomsfallet tillkallade läkaren. När så därtill kommer, att det å dessa kommunala sinnessjukafdelningar i allmänhet icke heller föras några anteckningar öfver de sjukas tillstånd efter intagningen — undantag härifrån utgjorde af de under året besökta endast Gäfle och Göteborgs —, så är det ju uppenbart, att det kan förekomma fall, där det blir nära nog omöjligt för inspektören att afgöra vårdbehovet. Därtill kommer att jag funnit exempel på att å kommunal sinnessjukafdelning intagas äfven personer, som ingalunda äro i behof af fattigvård, utan erlægga afgift för den lämnade vården. Att det under nu rådande platsbrist å statens hospital kan behövas, att den kommunala sinnessjukafdelningen icke endast lämnar vård åt till försörjningsinrättningen hörande sinnessjuka utan *äfven fungerar som upptagningsanstalt* för öfver hufvud taget inom samhället inträffande fall af sinnessjukdom, ligger ju i sakens natur. Men något barockt synes mig vara, att därvid icke finnas några som helst intagningsformaliteter föreskrifna, medan ganska vidlyftiga sådana fordras när fråga är om intagning å statens sinnessjukanstalter, där det dock finnes psykiatriskt skolade läkare, som i regel minst två gånger dagligen besöka de olika afdelningarna, och där sålunda risken för obefogadt kvarhållande af patient i och för sig bör vara mindre än å kommunala sinnessjukanstalter, där — fränsest våra två största städer — läkaren i regel icke har speciell fackutbildning och dennes ronder äfven äro mindre frekventa.

Af de städer, hvilkas sinnessjukvård under året inspekterats, hafva de 4. nämligen Gäfle, Jönköping, Eskilstuna och Linköping särskild sinnessjukafdelning. Hvad beträffar Gäfle stads för ändamålet uppförda paviljong (hvilken är närmare omnämnd i förra årsberättelsen) kan den rent af betecknas som en mönsteranstalt i sitt slag. — Jönköpings stads sinnessjukafdelning i dess nuvarande skick daterar sig från midten af förra årtiondet, då den gamla cellafdelningen blef moderniserad (genom fönstrens nedhuggning i flertalet celler m. m.), äfvensom erhöi en tillbyggnad, innehållande för hvardera könet ett någorlunda rymligt dagrum samt ett stort sofrum med godt utrymme för 10 sängar (jämte personalrum å vinden). Lokalerna äro så-

lunda i och för sig tillfredsställande, men voro vid mitt besök båda könsidorna öfverbelagda, i det att antalet vårdade uppgick till å manssidan 16 och å kvinnosidan 17, medan platsantalet är beräknadt till 14 å hvardera könsidan; för framtida behof synes sålunda ytterligare tillbyggnad behöflig. Sjukvårdspersonalen utgjordes af 2 manliga vårdare å manssidan och 2 sköterskor å kvinnosidan; då det å denna sistnämnda fanns ett flertal mycket oroliga och svårskötta patienter, syntes mig en förstärkning af personalen här vara välbehöflig. — Såväl Linköpings som Eskilstuna sinnessjukafdelningar ha mindre ändamålsenliga lokaler, uppförda som de båda äro enligt det gamla cellsystemet; liksom vid Jönköpings sinnessjukafdelning (där vid mitt besök af tvångsmedel endast förekom isolering uti ett fall på kvinnosidan) var här dock en mera tvångsfri behandling genomförd; vid Linköpings sinnessjukafdelning var sålunda ingen isolerad, utan vistades patienterna här å resp. dagrumskorridor, undantagandes ett par, som lågo till sängs för öppen dörr, och vid Eskilstuna sinnessjukafdelning förekom vid mitt besök isolering endast i ett fall på manssidan (hvilken skyddsåtgärd för öfrigt uppgafs bero på att det den dagen var storstädning). Sjukvårdspersonalen utgjordes vid Linköpings sinnessjukafdelning, hvars till olika våningar förlagda könsidor hafva 10 resp. 7 platser, af 1 manlig vårdare för manssidan och 1 sköterska för kvinnosidan, vid Eskilstuna sinnessjukafdelning åter af 2 sköterskor, däraf den ena tillkommen år 1909 i samband med en ökning af platsantalet, som dessförinnan utgjort allenast 10, till det dubbla genom inredande ofvanpå cellafdelningen af en för lugnare män afsedd afdelning, bestående af ett dagrum samt ett större sofrum med plats för 10 sängar. En liknande utvidgning för kvinnosidan vore här behöflig, då under nuvarande förhållanden de kvinnliga patienterna delvis måste hafva sin sofplats å manssidans cellafdelning. Emellertid är frågan om ny försörjningsinrättning beträffande såväl Eskilstuna som Linköping efter till dessa städer skedda inkorporeringar numera aktuell; genom realiserandet af dessa planer skulle också här ifrågavarande städer lättast kunna få sin sinnessjukvårdsfråga löst på ett fullt tillfredsställande sätt. — Hvad beträffar Västerås och Falu försörjningsinrättningar, vårdades de sinnessjuka här uti samma byggnad som de kroppsligt sjuka. Å förstnämnda anstalt har denna byggnad på ena gafveln tvenne celler; dessa stodo emellertid vid mitt besök båda tomma, enär de, enligt uppgift, såvidt möjligt användas endast nattetid. I öfrigt vårdades de sinnessjuka här å salarna tillsammans med de kroppsligt sjuka; dock finnes uti våningen en trappa upp, som användes för kvinnorna (medan bottenvåningen är mansafdelning), 3 mindre rum, hvadan möjlighet till separering af sinnessjuka här finnes till en viss grad. Sjukvårdspersonalen utgjordes af en sköterska och ett sköterskebiträde, med hufvudsaklig tjänstgöring i hvar sin våning. Den vid Falu försörjningsinrättning befintliga sjukhusbyggnaden hade 5 för sinnessjuka afsedda lokaler, nämligen två enkelrum med fönster af vanlig höjd, två celler med mindre, uppe vid taket sittande fönster samt en cell utan annan belysning än den som erhöles genom ett litet takfönster, samtliga lokaler (äfvén den sistnämnda) vid mitt besök upp-

tagna af patienter, som delvis varit isolerade under längre tid. Därjämte vårdades en del sinnessjuka å sofsalarna för kroppsligt sjuka, hvaraf det — frånsedt rum för tuberkulösa — fanns en för hvardera könet med *gemensamt* dagrum. I öfrigt bodde några sinnessjuka (och sinnesslöa) uti själftva försörjningsinrättningen, då utrymmet i sjukhusbyggnaden (hvars sjukvårdspersonal utgjordes af en sköterska med två biträden) ej räckte till för dem alla. Som af det anförda framgår, förelåg här stort behof af en särskild sinnessjukafdelning och hade också förslag blifvit uppgjortt att med en sådan tillbygga sjukhuset. (Medel härtill ha sedan ock blifvit beviljade.) — Äfven Kristianstads stad har *trängande* behof af särskild sinnessjukafdelning, då vid dess försörjningsinrättning (som äfven i öfrigt lär vara för liten för stadens behof) icke finnes någon särskild sjukhusbyggnad och inga andra lokaler för vård af sinnessjuka än några celler, däraf 4 för män (alla med bristfällig ventilation) och 2 för kvinnor, af hvilka de förra vid mitt besök samtliga voro upptagna af patienter, som till största delen varit här isolerade under årat. (Förslag har sedan också väckts inom stadsfullmäktige att flytta hela försörjningsinrättningen utanför staden och i samband därmed låta uppföra en särskild byggnad enbart för de sinnessjuka.) — Vid älderdomshemmet i Bollnäs socken (som skall ha ett invånareantal af c:a 10 000) utgöras de för sinnessjuka afsedda lokalerna af 3 celler, hvilka visserligen icke visa den äldre fängseliknande typen, i det att de äro både ljusa och rymliga, men som (enligt det å landsbygden förr så vanliga bruket) blifvit förlagda till källarvåningen, hvilket förhållande är anmärkningsvärdt, då anstalten är af så sen datum som 1907. Af nämnda celler voro vid mitt besök två tagna i bruk; den bristande renlighet, som i den ena af dessa två celler kunde konstateras, visade oförtydligt, att de här förvarade patienterna icke fingo nödig tillsyn — helt naturligt för öfrigt, då den sköterska, som var anställd för vården af de sjuka (de psykiskt såväl som de kroppsligt) hade sin hufvudsakliga sysselsättning långt härifrån, uppe i de egentliga våningarna. Till förekommande af dylik olämplig anordning af sinnessjuklokaler vore det önskligt, om kommunerna städse låte förslag till sådana granskas af någon sakkunnig. (Under senare år torde det ock hafva blifvit alltmer vanligt, att både städer och landskommuner uti här ifrågavarande afseende rådföra sig antingen med undertecknad eller med Svenska Fattigvårdsförbundet, som utöfvar en mycket förtjänstfull verksamhet i fråga om humanisering af vården af fattiga sjuka, och hvars arkitekt under senare år stått i liflig rapport med mig.)

Mitt besök å Göteborgs stads sinnessjukafdelning (å hvilken jag denna gång ej gjorde fullständig inspektion) var föranledt af en till riksdagens justitieombudsman från en därstädes intagen man, Johan S., ingifven till mig remitterad klagoskrift. Af den öfver patienten i fråga förda sjukjournalen framgick, att han sedan många år varit förfallen till ett supigt lefnadssätt samt visat patologiska svartsjukeidéer, på grund af hvilka han vore farlig för sin närmaste omgifning; emellertid var mannen vid mitt besök redan utskrifven.

Äfven med anledning af en annan till riksdagens justitieombudsman ingifven anmälan om olaga internering har jag afgifvit infordradt yttrande. Denna klagoskrift härrörde från en hösten 1910 å Stockholms hospital under några månader vårdad patient, S. W., som här visade tydliga symtom på förryckthet, men som (efter konsultation med undertecknad) likväl blef utskrifven, då han mycket plågades af vistelsen å hospitalet och det icke syntes sannolikt, att hans förryckta idéer skulle drifva honom till direkt samhällsvådliga handlingar. Klagoskriften, i hvilken yrkades på »rättsligt förfarande mot i saken skyldiga personer», ingafs sedan mer än $\frac{1}{2}$ år förflutit efter utskrifningen.

Öfver det i förra årsberättelsen omnämnda, till mig remitterade betänkandet, som utarbetats af kommitterade för uppgörande af detaljerad plan för anordnande af organiserad och kontrollerad familjevård i samband med men utom de offentliga sinnessjukanstalterna inom riket, afgaf jag i februari det infordrade yttrandet. Äfven har jag under redogörelseåret afgifvit infordradt yttrande öfver en till Kungl. Medicinalstyrelsen remitterad underdånig framställning från Kungl. Fångvårdsstyrelsen angående anordnandet af tvenne upptagningsanstalter för sinnessjuka fångar, en mindre på 10 å 12 platser vid centralfängelset i Härnösand och en större på 40 å 50 platser vid kronohäktet i Västervik.

Med anledning af nådigt bref den 22 juni 1911 — enligt hvilket uppdrogs åt Kungl. Medicinalstyrelsen att, med biträde, där så kunde erfordras, af särskilda sakkunniga, uppgöra fullständigt af ritningar och kostnadsberäkningar åtföljdt förslag till en å biskopsbostället Sundby n:o 1 (beläget å Tosterön utanför Strängnäs), förlagd vårdanstalt för sinnessjuka, afsedd för 800 patienter — har jag biträdt vid uppgörande af program till denna anstalt. Vidare har jag deltagit i handläggningen af en nådig remiss angående vissa frågor på äktenskapslagstiftningens område, för hvilket ärende jag jämväl (jämte referenten för hospitalsärenden) åtskilliga gånger varit inkallad i lagberedningen.

I likhet med föregående år har en icke ringa del af min tid tagits i anspråk för rättspsykiatriska mål, hvaraf jag under året handlagt 31 stycken, däraf 5 civilmål, förutom att jag biträdt vid handläggningen af ytterligare 5 stycken, däraf 1 civilmål.

Slutligen har jag föredragit samtliga till hospitalsroteln hörande ärenden under följande tider, då referenten för denna rotel åtnjutit semester eller haft förfall på grund af tjänsteresor: 13—20 april, 14—26 augusti, 16—28 oktober och 8—9 december.

Under redogörelseåret har jag åtnjutit semester under 6 veckor, nämligen 3 juli—5 augusti samt 9—16 september.

Alfred Petré.